

NIEUWSBRIEF

Foto-expositie
Lennart Ootes

Nummer 98

December
2020

Geopend:
dinsdag tot
en met vrijdag
en de eerste
zaterdag van
de maand van
12:00-16:00

Max Euwe Centrum

Max Euweplein 30a • 1017 MB Amsterdam
euwemec@xs4all.nl 020-625 7017 www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

P. van der Sterren, voorzitter
R. van het Kaar, vicevoorzitter
A. Willemsma, secretaris
A. Riemens, penningmeester
M. Brouwer, algemeen lid
F. Lommers, algemeen lid
P. Wakkie, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: L. Egginton
Donateuradministrateur: P.P. Theulings
Financieel administrateur: A. Bezemer
Foto's: Archief MEC, Nationaal archief
Manager: E. Sibbing
Redactie Nieuwsbrief: M. bij de Weg,
D. Goes, F. Jacobs, E. Sibbing, B. Stam,
E. Straat en P.W. van Voorthuijsen
Opmaak Nieuwsbrief: W. Dormits
Vrijwilligers: D. Brink, R. Finkenflugel,
A. Koelewijn, M. Mellegers, B. Stam,
I. Tardijn, E. de Winter en C. ten Woude
Webmaster: B. van den Berg

DGT
CENTAUR

Innovative
chess computer
that adapts to
your level

Discover more at: dgt.nl/centaur

Inhoud

Bestuur en medewerkers	2
Van de redactie	3
In memoriam Leo Diepstraten (1925-2020)	4
Euwe als interlandspeler	5
Herbeleef het WK 1935!	7
Schaken op een schip	8
Euwe honderd jaar geleden	15
Nalaten aan het MEC	18
Flohr in Nederland	19
Terugblikken en positioneel offeren: vijf nieuwe boeken	25
Larsen vergaf hem nooit, maar Euwe zei: "Ik ben een fan van Larsen, nog steeds"	28
"Een nieuwe ster aan het schaakplafond"	35
MEC-nieuws	39
Sponsor gezocht	41
Max Euwe, His Chess Career in Pictures	42

Van de redactie

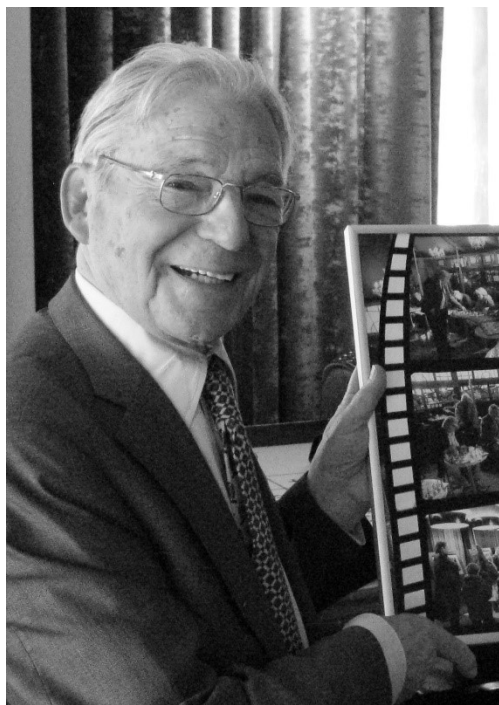
Voor u ligt de dikste MEC-Nieuwsbrief aller tijden! Maar liefst 44 pagina's met interessante verhalen, nieuws van het MEC, boekrecensies en veel fraaie foto's.

In november 2021 hopen we, corona volente, het 35-jarig jubileum van het MEC te kunnen vieren. We gaan sowieso toewerken naar de 100^e Nieuwsbrief, die in december 2021 uitkomt. Tot die tijd: veel leesplezier met dit nummer!

In memoriam Leo Diepstraten (1925-2020)

Op 10 november is Leo Diepstraten op 95-jarige leeftijd overleden. Leo was een van de oprichters van het Max Euwe Centrum (MEC). Samen met Henk Wille, Ineke Bakker en Jur ten Have, illustere namen uit de Nederlandse schaakgeschiedenis, kwam hij al bijeen om iets ter nagedachtenis van Euwe te bedenken. Het werd het MEC, en vanaf de opening in 1986 was Leo daar dagelijks te vinden. Onder zijn bezielende leiding groeide de bibliotheek van enkele honderden boeken tot een van de grootste schaakbibliotheken van Nederland. Het MEC kreeg schenkingen, kocht ook de nodige boeken in, maar Leo had ook goede contacten met alle grote schaakuitgeverijen. Regelmatig maakte hij een rondje langs deze, voornamelijk Nederlandse en Duitse, uitgeverijen, om dan met een auto vol met boeken bij het MEC terug te komen. Leo was ook redacteur van onze Nieuwsbrief, die in 1987 voor het eerst uitkwam. Volgend jaar zal nummer 100 verschijnen.

bestuurslid van de bond voor correspondentieschakers, en ook daar schreef hij een boek over: *Tweehonderdvijftig jaar correspondentieschaak in Nederland*. Ten slotte was Leo een fervent aanhanger van het Lettisch gambiet, waarover hij een trilogie schreef. Leo was tot 1996 bestuurslid en tot 2005 betrokken bij de bibliotheek. Voor al zijn inspanningen is Leo tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau benoemd.

Daarna bleef hij zeer betrokken bij het MEC: Leo bezocht het MEC regelmatig voor zijn onderzoek en was ook een vast bezoeker van de Euweborrel en jubilea, zolang het lichamelijk nog ging. De laatste jaren ging het minder met zijn gezondheid, maar nog dagelijks was hij bezig met het schrijven van artikelen.

Wij wensen zijn familie sterkte met dit verlies.

Namens het MEC, Eddy Sibbing

Zijn schaakhistorische kennis vertaalde Leo niet alleen in talloze artikelen voor de Nieuwsbrief, ook schreef hij enkele boeken zoals: *Vermaarde schaakcafés en hun illustere gasten* en *Spel uit de kunst in de kunst*, over schaken en kunst. Jarenlang was hij ook

Euwe als interlandspeler

Minze bij de Weg

Max Euwe was het langst van alle Nederlandse schakers actief als interlandspeler. Hij debuteerde op 4 juni 1922 in Berlijn tegen Duitsland. Hij was toen 21 jaar. Zijn laatste wedstrijd speelde hij op 6 september 1975 in Vriezenveen op 74-jarige leeftijd tijdens een telexwedstrijd tegen Zweden. Deze wedstrijd werd bij wijze van proef gespeeld om te bezien of er door de FIDE en de ICCF, de internationale bond van correspondentiespelers, in de toekomst een Tele-olympiade (wedstrijden per telex) zou kunnen worden georganiseerd. In totaal besloeg de interlandcarrière van Euwe dus 53 jaar en drie maanden.

Euwe speelde in die periode 168 partijen. Daarmee is hij bij lange na niet de speler met de meeste partijen. Donner kwam bijvoorbeeld in 283 partijen voor Nederland uit, Prins 275 keer. Er is een goede verklaring voor dat verschil. Het hoogtepunt van Euwe's schaakloopbaan ligt in de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw. In die tijd lag het aantal wedstrijden aanzienlijk lager dan in de naoorlogse periode. Bovendien kon Euwe door zijn werk eigenlijk alleen in de vakantieperiode veel wedstrijden spelen. Ook speelden er soms andere zaken. Tijdens de Olympiade van 's Gravenhage 1928 werd tegelijkertijd het wereldkampioenschap voor amateurs gespeeld. Euwe gaf aan dat toernooi de voorkeur en won. De Olympiade van 1931 viel samen met de tweekamp tussen Euwe en Capablanca. Twee Olympiades samen scheelt al gauw zo'n twintig partijen. Overigens zou Euwe daarmee nog steeds op plaats negen van de spelers met de meeste partijen zijn blijven staan, want Langeweg op nummer 8 kwam al tot 203 partijen.

Eerste bord

Max Euwe was natuurlijk een icoon en het is dus niet verrassend dat hij alle 168 partijen aan het eerste bord speelde. In de periode

voor de oorlog was hij onbetwist de sterkste speler, en misschien was hij dat in 1963, toen hij tijdens de voorronden van het derde Europese teamkampioenschap het eerste bord verdedigde, nog steeds. Zijn enige concurrent voor het eerste bord, Donner, deed daar niet mee.

Dat Euwe ook in 1973 tijdens de landenwedstrijd tegen Engeland in Manchester nog aan het eerste bord speelde zal een eerbetoon zijn geweest. Hans Ree, aan het derde bord, was in ieder geval niet erg te spreken over het spel van Euwe. "Hij zet de stukken op niet al te slechte velden en gaat dan schaken. Zo kennen wij hem niet." De twee partijen tegen Keene eindigden in remise. Tussen die partijen uit 1963 en 1973 kwam Euwe overigens niet meer voor het Nederlandse team in actie. Logisch, hij was als schaker toen nauwelijks meer actief en speelde in zijn latere jaren vrijwel alleen nog competitiewedstrijden voor Volmac Rotterdam. Dat hield hij vol tot in zijn sterfjaar 1981.

Beste prestatie

Hoe deed Euwe het in al die jaren? Heel goed, zoals te verwachten was. In zijn 168 partijen behaalde hij een score van 110% punt: 73 ge-

wonnen partijen, 75 remises en slechts 20 nederlagen. Procentueel leverde hij daarmee de beste prestatie van alle Nederlanders ooit. Euwe heeft ook een ander record op zijn naam staan. Met negen overwinningen op een rij zorgde hij voor de langste serie winstpartijen ooit door een Nederlander geproduceerd. Die serie dateert uit de jaren twintig en dertig. Op 20 november 1927 versloeg Euwe de Belg Colle tijdens een vriendschappelijke landenwedstrijd tegen België. Pas in 1937 kwam hij weer voor een Nederlands team uit. Eerst versloeg hij Winter tweemaal tijdens een wedstrijd tegen Engeland en twee maanden later begon hij de Olympiade

van Stockholm 1937 met zes winstpartijen. Pas de Joegoslaaf Pirc wist zijn zegereeks met een remise te onderbreken, waarna de Hongaar Lilienthal hem een ronde later zijn tweede nederlaag in zijn interlandcarrière tot dat moment toebracht. In de periode tussen 19 juli 1927 en 6 augustus 1937 bleef hij 23 partijen lang ongeslagen en scoorde hij 19½ punt.

Oudere leeftijd

Zoals te verwachten vinden we de nederlagen van Euwe vooral in het latere deel van zijn loopbaan, als hij ouder wordt en het gemiddelde niveau van de internationale

Het Nederlandse team bij de telexwedstrijd in 1975 tegen Zweden: (vlnr) Dieks, Haitsma (organisatie), Euwe, Van der Mije, Van der Vliet, Ree, Boersma, Sosenko, Waling Dijkstra (teamleider), Zuidema, Langeweg en Kuijpers.

schaaktop toeneemt. Euwe blijft echter een betrouwbare en degelijke speler. Alleen tijdens de Olympiade van Leipzig 1960 gaat het echt mis. Hij begint met twee nederlagen tegen respectievelijk Aaron (India) en Najdorf (Argentinië). Later verliest hij nog eens drie partijen op rij tegen Ghitescu (Roemenië), Fischer (Verenigde Staten) en Penrose (Engeland).

Wie steeds aan hetzelfde bord zit komt natuurlijk vaak dezelfde tegenstander tegen. De Duitse grootmeester Unzicker speelde liefst 42 partijen tegen Nederland. Twintig daarvan gingen tegen Donner en elf keer

speelde hij tegen Euwe. Alle partijen tegen Euwe vonden plaats in de periode 1950-1958. Daarna speelt Euwe beduidend minder vaak, met uitzondering van twee Olympiades. Euwe won drie keer van Unzicker, de overige partijen eindigden in remise.

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van de informatie die Nol van 't Riet heeft verzameld over de interlands van Nederlandse schaakteams. Deze informatie is te vinden op de site van het Max Euwe Centrum onder 'links' en dan 'schaakhistorie'. Nol van 't Riet is op 1 november 2020 overleden.

Herbeleef het WK 1935!

Sinds oktober hebben we elke week op YouTube een aflevering geplaatst over het wereldkampioenschap van 1935 dat Euwe won. Daarnaast staat er op onze website 'Extra info' met aanvullende informatie, zoals foto's, krantenartikelen en omschrijvingen van betrokkenen van deze match. Ten slotte staat er ook een link, waarmee je alle partijen kan naspelen. Via deze 'digitale tentoonstelling' krijgt deze historische gebeurtenis een vaste plek op internet.

Wim Westerveld kwam met het idee, Paul van der Sterren presenteert de afleveringen. Ezio Lucke en Tess van Duijvenbode dragen zorg voor de opnames en montage, Eric de Winter en Evert-Jan Straat deden de research, en Eddy Sibbing coördineert het geheel.

Half december is de laatste aflevering te zien.

Schaken op een schip

Bart Stam

Met treinen op een eervolle tweede plaats zijn passagiersschepen het geschiktste vervoermiddel om een schaakpartij of zelfs een heel toernooi te spelen. Zo organiseert 'Schachreisen' van de Duitse grootmeester Jörg Hickl elk jaar een Zwitsers toernooi op een cruiseschip. Bovendien, zonder trans-Atlantische stoomschepen hadden de negentiende-eeuwse topspelers uit Europa en Noord-Amerika nooit tegen elkaar kunnen spelen. Zelf houd ik mij al jaren beroepsmatig bezig met zowel schaken als scheepvaart. Dit artikel belicht enkele aansprekende voorbeelden van hun onderlinge relatie.

"Um Gottes willen! Nicht!" Zo introduceert Stefan Zweig in zijn beroemde *Schachnovelle* de mysterieuze Dr. B. die plotseling ingrijpt in een consultatiepartij die een groep schaakamateurs speelt tegen wereldkampioen Mirko Czentovic. Het verhaal speelt zich af op een groot stoomschip van New York naar Buenos Aires. Een autobiografisch element want zelf maakten Zweig

en zijn vrouw een soortgelijke reis in 1940, voordat beiden op 22 februari 1942 zelfmoord pleegden in Brazilië.

Ik weet niet hoe het staat met de huidige generatie, maar in mijn jeugd had iedere schaker die ik kende *Schachnovelle* gelezen (al was het alleen maar omdat de amper honderd pagina's op A5-formaat lekker snel

Euwe geeft simultaan op de Baloeran

weglezen op de Duitse literatuurlijst voor het eindexamen!). Sindsdien heb ik het boek diverse malen herlezen en steeds ontdek ik nieuwe metaforen en verborgen boodschappen.

Schachnovelle is natuurlijk fictie, maar het decor is realistisch. Zo hadden de topspelers van de negentiende eeuw - denk aan Morphy, Anderssen, Pillsbury, Steinitz, Paulsen en Zukertort - nooit toernooien of tweekampen kunnen spelen aan de andere kant van de Atlantische Oceaan zonder passagiersschepen.

Ook na de komst van het vliegtuig vanaf 1903, bleven schepen nog geruime tijd het vervoermiddel voor topschakers op verre reizen. De Europese deelnemers aan het elitetoernooi van New York in 1924 - Aljechin, Lasker, Bogoljubow, Tartakower, Réti, Maróczy en Yates - hadden ook weinig te kiezen, aangezien Charles Lindbergh pas in 1927 met een non-stop vlucht de oceaan overstak. Ze gingen in Hamburg aan boord van het stoomschip *Cleveland* van rederij HAPAG (Hamburg Amerikanische Packetfahrt Aktien Gesellschaft), dat een vaste lijndienst had naar New York.

Geen KLM voor Euwe

Ook Max en Caro Euwe gaven in augustus 1930 de voorkeur aan het vervoer per schip van Marseille naar Nederlands-Indië, waar de grand maître zes weken lang simultaans en lezingen zou geven op Java en Sumatra. Datzelfde jaar was KLM begonnen met lijnvluchten van Schiphol naar Batavia, het tegenwoordige Jakarta, maar het valt te begrijpen dat het echtpaar de voorkeur gaf aan maritiem vervoer. De Fokker F.VII moest talloze tussenstops maken in Europa en Azië, terwijl het comfort verre van ideaal was. Ook

Euwe speelt op boot

was het risico op motorstoringen of, nog erger, brand of neerstorten aanzienlijk.

Op een groot schip kon de latere wereldkampioen ongestoord werken en zich ook nog wat ontspannen. Op archieffoto's zien we een ontspannen Max Euwe breed lachend op het promenadedek.

Ook tijdens de Schaakolympiade van augustus-september 1939 in Buenos Aires, de eerste buiten Europa, gaven de meeste Europese teams de voorkeur aan het stoomschip *Piriapolis* van de Belgische rederij CMB (Compagnie Maritime Belge). Dat gaf Adriaan de Groot, lid van het Nederlands team, een unieke kans om de meevarende topschakers stellingen te laten beoordelen voor zijn latere proefschrift *Het denken van den Schaker* uit 1946.

Aangezien op 1 september de Tweede Wereldoorlog uitbrak, besloten veel deelnemers in Zuid-Amerika te blijven. Onder hen Najdorf, Czerniak, Stahlberg, Eliskases en de Nederlander Chris de Ronde.

Pas na de Tweede Wereldoorlog werd het vliegtuig ook onder schakers het populairste vervoermiddel naar verre bestemmingen vanwege de snelheid, het comfort en - niet onbelangrijk - de gunstige tarieven.

Kapitein Evans en zijn gambiet

De belangrijkste zeeman-schaker uit de geschiedenis was zonder twijfel William Davies Evans (1790-1872), naamgever van het gelijknamige gambiet. Hij was van 1819 tot 1840 kapitein op een post- en pakketboot tussen Milford Haven (Wales) en Dunmore (Ierland). Pas als 28-jarige leerde hij schaken, maar in de jaren daarna ontwikkelde hij zich tot een sterke speler, mede dankzij de vele trainingspartijen met luitenant-ter-zee Harry Wilson van de Britse marine.

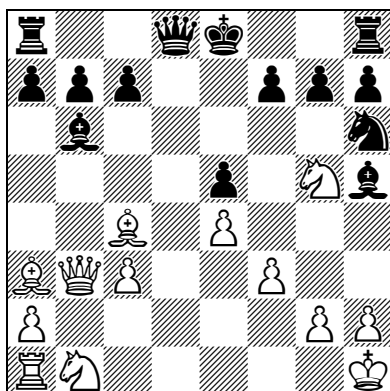
Tijdens een van zijn vele overtochten kwam Evans in 1824 op het idee om in het Italiaans zijn b-pion te offeren met 4. b2-b4!? (Ik meende ooit in een van de Prisma's van Hans Bouwmeester te hebben gelezen dat deze zet per toeval was ontstaan toen Evans' schip in een zware storm terechtkwam en de witte b-pion van zijn schaakspel spontaan naar voren schoof, maar deze anekdote heb ik niet kunnen terugvinden; het zal wel een defect in mijn geheugen zijn).

Ergens in 1825, 1826 of 1827 - de bronnen spreken elkaar tegen - kon de zeeman in de London Chess Club zijn openingvondst voor het eerst beproeven tegen de Ier Alexander McDonnell, bekend van de uitputtingsslag (88 partijen in zes matches) tegen de Frans-

man Louis-Charles Mahé de La Bourdonnais in 1834. Het werd een hardhandige afstraffing voor McDonnell.

Captain William Davies Evans - Alexander McDonnell

1.e4 e5 2.Pf3 Pc6 3.Lc4 Lc5 4.O-O d6 5.b4 Lxb4 6.c3 La5 7.d4 Lg4 8.Db3 Dd7 9.Pg5 Pd8 10.dxe5 dxe5 11.La3 Ph6 12.f3 Lb6+ 13.Kh1 Lh5 14.Td1 Dc8 15.Txd8+ Dxd8

16.Pxf7 Dh4 17.Db5+ c6 18.Dxe5+ Kd7 19.De6+ Kc7 20.Ld6# 1-0

Decennia lang bleef Evans een van de sterkste Britse schakers. Zo koos Howard Staunton hem in 1843 als secondant tijdens de tweede match tegen de Fransman Pierre Charles Fournier de Saint-Amant. Op 9 april 1845 nam Evans deel aan de eerste schaakpartij die ooit per telegraaf werd gespeeld. Het ging om een consultatiepartij, waarin de oud-kapitein het in New Cross (Londen) samen met Buckle, Perigal and Walker opnam tegen Howard Staunton en Kennedy in Portsmouth. Evans zou de winnende zet hebben voorgesteld.

Evans maakte niet alleen op het schaakbord naam, maar ook op nautisch gebied. Zo geldt

hij als uitvinder van het drielichtswaarschuwingssysteem (wit-groen-rood) om nachtelijke aanvaringen tussen schepen te voorkomen. Hoe dan ook, William Evans heeft ons een scherp gambiet nagelaten dat Gary Kasparov met zijn indrukwekkende overwinning op Viswanathan Anand in 1995 (Tal Memorial in Riga) weer nieuw leven heeft ingeblazen.

Naar de Waddenzee

Nederland heeft helaas geen evenknie van William Evans. Wel mogen we trots zijn op drie bijzondere ‘maritieme’ schaak-evenementen aan het eind van de twintigste eeuw: twee grootmeestervierkampen op een veerboot in de Waddenzee en de fraaie ‘containeroverwinning’ van Jan Timman tegen Gary Kasparov tijdens het Wereld Haven Festival in Rotterdam.

Good old Lex Jongsma liep al jaren rond met het idee om een grootmeestertoernooi te organiseren op het water, maar een gelegenheid deed zich nooit voor. Totdat hij begin 1990 directeur Jan Luycks van Rederij Doeksen ontmoette, exploitant van de veerboten van Harlingen naar Vlieland en Terschelling. De rederij wilde zijn nieuwe veerboot ms Friesland graag met wat ‘grootmeesterlijke publiciteit’ omkleden. Met steun van Hans Böhm en Hans Bakker (persdienst Hoogovens Schaaktoernooi) was het deelnemersveld snel rond.

Op donderdag 31 mei 1990 stapten Jan Timman, John van der Wiel, John Nunn en Julian Hodgson in Harlingen aan boord van ms Friesland voor een vierkamp. Met vijftig minuten bedenktijd per speler, want de veerboot heeft dagelijks drie overtochten van twee uur naar Terschelling. Op de terugreis speelden de grootmeesters

simultaan tegen de passagiers. Timman won de vierkamp, een soort verlate versie van de Engelse zeeoorlogen, met de maximale score van 3 uit 3.

Op 16 mei 1991 was Timman opnieuw aanwezig, maar ditmaal moest hij zijn meerdere erkennen in Viktor Kortsnoj, die naast de onderlinge partij ook de vierkamp won met 2½ uit 3. De overige spelers waren Jeroen Piket en Luc Winants.

Ondanks de ambitieuze plannen van Rederij Doeksen om ook Kasparov en Karpov naar de Waddenzee te lokken, kwam er helaas geen derde editie. De enige link tussen de Waddenzee en het schaakspel zijn de vier schaaktafels op de veerboot van Wagenborg tussen Lauwersoog en Schiermonnikoog, dat zich sinds 2018 het eerste - en enige - ‘Isle of Chess’ ter wereld mag noemen. De borden hebben aan de zijkant afbeeldingen van Schiermonnikoog, zoals de vuurtoren. Het gaat om een coproductie van Maarten Langen, voorzitter van Pegasus Amstelveen en bedenker van ‘Schakers van Formaat’, en het jeugdcreatieteam Lytje Willem op Schiermonnikoog.

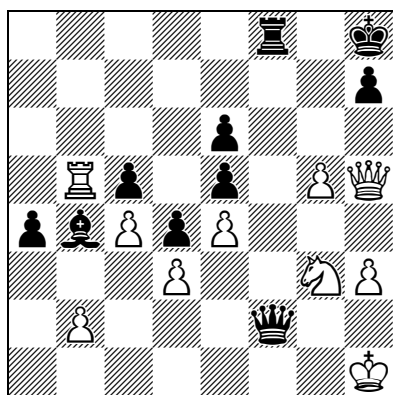
Schaken met containers

Zonder scheepvaart geen havens. Daarom mag de beroemde ‘containerpartij’ tussen Gary Kasparov en Jan Timman van zondag 5 september 1999 niet ontbreken in dit overzicht. De partij werd gespeeld tijdens het jaarlijkse Wereld Haven Festival en moest de aandacht vestigen op Rotterdam als mondiale containerhaven. De Delta Terminal van ECT op de Maasvlakte was een toepasselijke locatie als eerste, volledig computergestuurde containerterminal ter wereld.

Terwijl beide spelers in het ECT-kantoor op een normaal bord hun partij speelden met ieder twee uur bedenktijd, voerden containerkranen en straddle carriers snel daarna de zetten uit op een enorm schaakbord van 100 x 100 meter. Hoewel de zeecontainers nogal afweken van het Staunton-model, heb ik deze partij thuis ademloos gevolgd. In mijn herinnering was de internetverbinding voor 1999 behoorlijk snel.

Hoe dan ook, met zwart won Timman deze partij van de toenmalige wereldkampioen. Het slot heeft hij uitgebreid geanalyseerd in zijn boek *Timman's Titans*. Na 48..., Df7-f2 ontstond de volgende stelling.

Kasparov – Timman, Rotterdam 1999

In tijdnood speelde Kasparov 49.Pg3-e2 en verloor daarna snel. Maar volgens Timman had Kasparov remise kunnen maken met het fraaie 49.Tb8!! Txb8 50.g6, met een dubbele aanval op h7 en e5.

Toernooien op cruiseschepen

De snelle groei van het aantal cruiseschepen bracht de Duitse grootmeester Jörg Hickl in 2011 op het idee om schaaktoernooien te organiseren op deze ‘drijvende flats’. Hickl

heeft sinds 1998 zijn eigen bedrijf, genaamd Schachreisen, dat inmiddels ruim honderd schaakevenementen heeft georganiseerd voor met name clubschakers die hun schaakniveau willen verbeteren. Naast trainingen zijn dat zogeheten ‘Seminarturniere’. Hier zijn altijd een of meer begeleiders (‘Referenten’) aanwezig om samen met beide spelers hun partij diepgaand te analyseren. ‘s Avonds bespreekt men in groepsverband de partij van de dag. Referenten tot nu toe waren onder anderen Vlastimil Hort, Artur Joesopov, Karsten Müller en damesgrootmeester Elisabeth Pähtz. Hickl: “Voor elke reis of activiteit bekijken we wie de geschiktste begeleiders zijn.”

Het eerste toernooi op zee was in 2012 als onderdeel van een cruise op de Middellandse Zee. “Gelukkig was de zee kalm, want ik ben snel zeeziek,” zo vertelt Hickl lachend vanuit zijn kantoor in Hünstetten bij Frankfurt. “Ik heb van deze reis geleerd dat het belangrijk is om voldoende zeedagen te hebben en om genoeg zaalruimte te kunnen huren.”

Sindsdien heeft Hickl elk jaar een Zwitsers toernooi georganiseerd op een cruiseschip, meestal van zeven ronden. Hieraan nemen doorgaans tussen de 15 en 35 clubschakers deel met een gemiddelde rating van zo’n 1700. Meestal kiest Schachreisen voor schepen van Norwegian Cruise Line, soms van Royal Caribbean. Hickl: “We spelen volgens het officiële FIDE-tempo, waardoor de partijen ook meetellen voor de rating.” Zijn vaste arbiter aan boord is IM Erik Zude.

“De meeste deelnemers komen uit Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland omdat we de gezamenlijke analyses, lezingen en trainingen doorgaans in het Duits doen.

Schachreizen

Toch heb ik ook diverse Amerikaanse deelnemers gehad.” Volgens hem is een minimumrating van 1300 wel vereist om de trainingen en analyses te kunnen volgen, voor toernooien volstaat een rating van 1100.

Trans-Atlantische cruises zijn volgens Hickl het meest geschikt vanwege de vele ‘zeedagen’. “Belangrijk is ook dat we, naast voldoende zaalruimte, ook genoeg eenpersoonshutten kunnen afhuren, want ongeveer de helft van de deelnemers komt alleen. Ook voor mijn begeleiders heb ik deze hutten nodig, maar die zijn relatief duur. Juist om voldoende faciliteiten en accommodaties te krijgen heb ik een

voorkeur voor grotere cruiseschepen.” Na het eerste toernooi op de Middellandse Zee, organiseerde Hickl amateurtoernooien op cruiseschepen tussen Barcelona en Miami (2013), Boston-New Orleans (2014, via het Caribisch gebied), Southampton-Miami (2015), Singapore-Hongkong (2016), New York-Caribisch gebied (2017 en 2019), Kopenhagen-Miami (2017) en Miami-Los Angeles (2018, via het Panamakanaal).

Hickl beschouwt de cruise van 2017 van New York naar het Caribisch gebied als de succesvolste. “We hadden op die reis maar liefst 35 deelnemers en twintig begeleiders. Het vaarschema was ideaal met zes zeedagen.”

Door COVID-19 moest Schachreisen medio juni het toernooi op een cruise van Portugal naar Brazilië in november 2020 helaas schrappen. Met enige voorzichtigheid wil Hickl echter in oktober 2021 weer een vijf-rondig toernooi houden op de Norwegian Escape. Dit cruiseschip vaart vanaf opslagplaats Kopenhagen, via onder andere Tallinn, Sint-Petersburg, Oslo en Zeebrugge, naar de eindbestemming Southampton.

Te kort, te weinig ruimte

Volgens Jörg Hickl zijn alleen grote cruiseschepen geschikt voor dergelijke schaakevenementen. “Riviercruiseschepen op de Donau of de Rijn of veerboten tussen bij-

voorbeeld Duitsland en Scandinavië zijn eigenlijk niet geschikt. Bij de ferry’s geldt dat er onvoldoende zaalcapaciteit is, het comfort beperkt is, en de reis te kort. Riviercruiseschepen zijn doorgaans langer onderweg, maar ook hier is er te weinig capaciteit aan boord. Bovendien ligt de gemiddelde leeftijd op deze schepen ver boven de 75 jaar, en zo oud zijn mijn schakers doorgaans nog lang niet!”

(met dank aan Jörg Hickl, Geurt Gijssen, Jan Timman en Hans Ree). Meer informatie is te vinden op: www.schachreisen.eu en www.schachturnier-auf-see.de.

Deelnemers olympiade 1930 bezoeken een schip in de haven van Hamburg

Euwe honderd jaar geleden

Evert-Jan Straat

In 1920 stond het Nederlandse schaakleven er niet bijzonder goed voor. De sterkste spelers, zoals Marchand, Olland en Speijer, konden zich in internationale toernooien nauwelijks handhaven. Ze eindigden altijd in de onderste regionen. Door de komst van Géza Maróczy en Richard Réti kreeg het schaakleven een impuls.

Max Euwe had in 1919 voor het eerst van zich doen spreken. In het Nederlands kampioenschap eindigde de Amsterdammer op een tweede plaats met Meijer achter Marchand. Euwe was achttien jaar en studeerde wiskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Max was ambitieus en vroeg zich af hoe hij zich verder kon ontwikkelen. Veel spelen was zijn devies! Hij speelde mee in de winterwedstrijd van het VAS en de ASC. Bij het VAS eindigde hij als vierde, de ASC-competitie won hij met overmacht. Erg veel viel er in die wedstrijden voor Max niet meer te leren. Interessanter was de door het VAS georganiseerde achtkamp om 'De Zilveren Dame'. Euwe eindigde op een teleurstellende vijftig procent score achter Speijer, Marchand, Weenink en Schelfhout.

Twee matches

In maart speelt Euwe tweekampen tegen Reurt Meijer en Max Marchand. In 1919 had Meijer in het Nederlands kampioenschap verrassend beslag gelegd op de tweede plaats, samen met Euwe. In de tweekamp kwam de voorvechter van SMB (Nijmegen) er niet aan te pas. Euwe won met 5-1. Interessanter verliep de strijd tegen Marchand. Marchand was ruim tien jaar ouder en behaalde in 1919 de nationale titel. Hij stond op het hoogtepunt van zijn carrière. De strijd vond plaats in het huis van

de voorzitter van het VAS, Max Levenbach, en ging over tien partijen. Halverwege leidde Marchand met 3½-1½. Euwe had moeite met de klassieke stijl van zijn tegenstander. Zijn vrienden raadden hem aan wat avontuurlijker te gaan spelen, en dat werkte! Zijn laatste drie partijen met zwart won hij. Aangezien Marchand de zevende partij won, eindigde de match in 5-5. Twee jaar later stopte Marchand met schaken en vestigde zich als postzegelhandelaar in Baarn.

Met Pasen reisde Euwe naar Engeland voor een toernooi in Bromley, een plaatsje ten zuiden van Londen. Zesendertig spelers, onder wie Marchand en Oskam, speelden in zes groepen waarvan de winnaars zich plaatsten voor de finale. Max startte met 3½ uit 4. In de laatste ronde verloor hij van de Servische meester Kostic en was daarmee uitgeschakeld voor de finalegroep. Euwe won gedeeld groep B. Eigenlijk was het toernooi door de geringe tegenstand niet zo geslaagd.

In april startte de bekerwedstrijd van de Scheveningse Schaak Sociëteit. Euwe won deze goed bezette achtkamp voor Baudet en Fontein. Eind april stond een tweekamp tegen de vrij onbekende J.W. Keemink gepland. Van de tien partijen werden er maar vijf gespeeld. Bij een stand van 4-1 in het

Euwe tegen Réti

voordeel van de jonge Amsterdammer werd de match afgebroken. Keemink werd in de jaren dertig een pionier van het Nederlandse correspondentieschaken.

Internationale zevenkamp

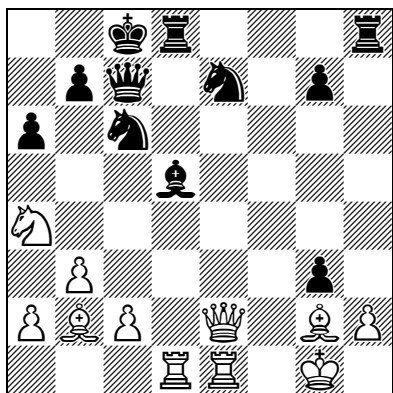
In de laatste week van mei organiseerde de nationale schaakbond in Amsterdam een internationale zevenkamp. De buitenlandse deelnemers waren Réti, Maróczy en Tartakower. Nederland was vertegenwoordigd door Euwe, Marchand, Weenink en Schelfhout. Réti won voor Maróczy en Tartakower. Euwe behaalde de vierde plaats. Hij speelde remise tegen Tartakower en won van zijn landgenoten. Réti was vol lof over de jonge Euwe: '... In het jaar dat ik in Holland heb doorgebracht, heeft deze jeugdige speler grote vorderingen gemaakt. Nog een jaar

dergelijke vorderingen, in het bijzonder het positiespel en in de eindspeltechniek, en ik ben zeker dat Euwe in een meestertoernooi een goed figuur kan maken.'

Aansluitend werd er tussen Réti en Euwe een tweekamp van vier partijen gehouden. Het was de eerste confrontatie van Max in een tweekamp met een topspeler. Er werd scherp gespeeld en lustig op los gecombineerd. Euwe verloor met 3-1. Hij won alleen de derde partij.

Euwe - Reti, Amsterdam 1920, 3e partij

1.e4 c6 2.b3 d5 3.exd5 cxd5 4.Lb2 Pc6 5.g3 e5 6.Lg2 Le6 7.De2 Dc7 8.Pf3 f6 9.O-O Ld6 10.Pc3 a6 11.d4 Pge7 12.dxe5 Lxe5 13.Pxe5 fxe5 14.Tad1 O-O-O 15.Tfe1 h5 16.Pa4 e4 17.f3 h4 18.fxe4 hxg3 19.exd5 Lxd5 (zie afb.)

20.Lxd5 Pxd5 21.De6+ Kb8 22.Txd5 Tde8
23.Dxe8+ Txe8 24.Txe8+ Ka7 25.Tdd8 b6
26.La3 gxh2+ 27.Kh1 Df7 28.Te7+ Pxe7
29.Td7+ Ka8 30.Pxb6+ Kb8 31.Ld6# 1-0

Kasparov: 'Een goede hypermoderne vechtpartij! De jonge meester hield het centrum goed onder druk, en toen het nodig was bleek hij ook opgewassen tegen de tactische complicaties.' Deze partij wordt uitvoerig door Kasparov geanalyseerd in *My great predecessors Part II*.

In de zomer speelde Euwe een tweekamp tegen Herman van Hartingsvelt waarschijnlijk om vast te stellen, wie zich de sterkste speler van de Amsterdamse Schaakclub (ASC) mocht noemen. Van Hartingsvelt nam een grote voorsprong, maar Euwe kwam goed terug. Na negen partijen was de stand weer gelijk. Er volgde twee beslissingspartijen, die Euwe beide won. Eindstand: 6½-4½.

Göteborg

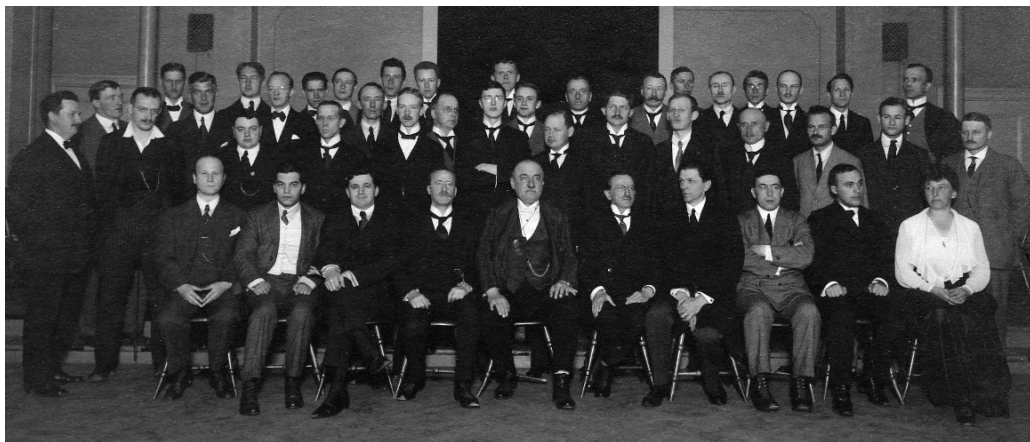
In augustus vond in Göteborg het eerste grote schaaktoernooi na de Eerste Wereldoorlog plaats. In de hoofdgroep won Réti voor Rubinstein en Bogoljubow. Het zou de grootste triomf van de Tsjech in zijn carrière

blijken te zijn. Euwe, Marchand en Olland speelden in de B-groep met zestien deelnemers. Na de veertiende ronde stonden Paul Johner en Euwe aan kop, een half punt voor Marchand. In de laatste ronde speelde Olland, die ergens onderaan bungelde, tegen Euwe. Het werd een prachtig gevecht dat Olland met enkele fraaie offers in zijn voordeel besliste. Zo eindigde Johner op de eerste plaats. Euwe en Allan Nilsson werden tweede en Marchand vierde. Een fraai resultaat van de Amsterdammer, die hiermee zijn naam internationaal vestigde.

Na hun terugkeer in Amsterdam werden Euwe en Marchand gehuldigd voor hun prestaties. Begin september speelde Euwe nog een vierkamp in Amsterdam en ging er met de volle buit vandoor voor Te Kolsté, Van Hoorn en Marchand.

Vervolgens vroeg zijn studie weer zijn volle aandacht. Het kostte Euwe weinig moeite om zich na een periode van intensief schaken weer op zijn studie te richten. Euwe beschikte nu eenmaal over een ijzeren discipline. Later zou Hans Kmoch hem 'het genie van de orde' noemen.

Afgezien van enkele competitiepartijen zien we hem pas in december weer achter het schaakbord. Wellicht heeft zijn overwinning in Göteborg Olland ertoe gebracht Euwe uit te dagen voor een tweekamp. Dat had Olland, die duidelijk over zijn hoogtepunt heen was, beter niet kunnen doen. Euwe won de eerste vier partijen en de match met 5½-1½. Een korte tweekamp in Rotterdam tegen Oskam won hij met 3-1. Ten slotte speelde Euwe een vierkamp in Scheveningen. Van Gelder won voor Euwe en Fontein. Marchand bleef puntloos.

Göteborg 1920

In 1920 speelde Euwe ruim honderd partijen. Hij kon terugzien op een succesvol schaakjaar en mocht zich de sterkste schaker van Nederland noemen. In 1921 behaalde Euwe in Wenen in een redelijk bezet meestertoernooi een tweede plaats achter Sämisch. Enkele maanden later speelde hij in een goed bezet meestertoernooi in Boedapest. Aljechin won het toernooi en

Euwe eindigde op een verdienstelijke zesde plaats. De voorspelling van Réti was uitgekomen.

Bronnen

Peter de Jong: *Max Euwe - Verhalen en partijen. Deel 2A Partijen 1911 - 1940.*

Alexander Münninghoff: *Max Euwe, biografie van een wereldkampioen.*

Nalaten aan het MEC

Veel van onze donateurs zijn op leeftijd. Regelmatig krijgen wij vragen over hoe men een bedrag slim kan nalaten aan het MEC. Omdat wij een culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) zijn, hoeven wij geen erfbelasting te betalen. Bij een schenking aan bijvoorbeeld een broer of zus is er (in 2019) een vrijstelling van € 2.173. Over het overige deel moet er 30% erfbelasting worden betaald. Van een schenking van € 20.000 aan een broer of zus blijft dus € 14.542 over. Bij een schenking aan een ANBI gaat de volle € 20.000 naar het goede doel.

U kunt uw schenking vastleggen in een testament bij de notaris, al zijn daar natuurlijk wel kosten aan verbonden. U kunt uw schenking ook opnemen in een persoonlijk *erfenisdossier*, dat u - kostenloos - kunt opstellen. Mocht u overwegen om het MEC in uw nalatenschap op te nemen, of heeft u vragen over dit onderwerp, neem dan contact met ons op!

Flohr in Nederland

Symon Algera

Salomon Flohr beleeft zijn top als schaker in de eerste helft van de jaren dertig van de vorige eeuw, hij hoort dan bij de sterkste schakers ter wereld. Zijn leven zit vol ellende en tragiek, maar hij overleeft alle verschrikkingen. Tweemaal wordt hij het slachtoffer van Jodenvervolgingen, eerst door de Russen en daarna door de Duitsers. In moeilijke tijden vindt hij een onderdak in ons land en dan vooral bij Max Euwe, die later zijn grote vriend zal worden. Na de oorlog is hij vaak in Nederland voor het geven van simultaanseances. Duizenden landgenoten hebben tegen hem gespeeld en verloren. Flohr is niet alleen een overlever maar, zoals zal blijken, veel meer dan dat.

Koffiehuisschaker in Praag

Salomon Mikhailovich (Salo) Flohr wordt in 1908 geboren in Horodenka, een dorpje dat in het westen van de huidige Oekraïne ligt. Zijn arme Joodse ouders hebben acht kinderen. Bij een pogrom weet de kleine Salo zich samen met zijn oudere broer Moses in een boerderij op een vliering te verbergen. Ze overleven hiermee de slachting waarbij hun ouders en alle broers en zusters het leven verliezen. Na veel omzwervingen komt Salo als oorlogsvluchteling in Tsjecho-Slowakije en vindt in Praag een baantje dat de loop van zijn verdere leven zal bepalen. Hij gaat kranten rondbrengen bij cafés en restaurants en daar wordt hij gefascineerd door mannen die tegenover elkaar zitten met tussen hen een bord met stukken. Het duurt niet lang tot hij de koffiehuisschakers van Praag verslaat en Salo kan al snel zijn baantje als krantenkoerier opzeggen, want met de kronen die hij met schaken verdient kan hij in zijn onderhoud voorzien.

Toeschouwer verslaat de wereldtop

In de zomer van 1929 wordt in het Imperial Kurhaus Hotel van Karlsbad, in zijn nieuwe thuisland Tsjecho-Slowakije, een sterk bezet

schaaktoernooi gespeeld met 22 deelnemers. Nimzowitsch wint voor Capablanca en Spielmann. De jonge Euwe wordt knap gedeeld vijfde, voor spelers als Bogoljubov en Tartakower. Er is niet alleen veel aandacht voor de deelnemers maar ook voor een jonge toeschouwer. Hij daagt iedereen uit voor het spelen van snelschaakpartijen en deinst daarbij voor geen enkele inzet terug. Hij toont geen greintje angst voor zijn tegenstanders, ook niet voor deelnemers van de hoofdgroep waarvan sommigen een deel van hun prijzengeld bij hem moeten achterlaten. Ook Nimzowitsch wordt door hem geklopt en deze is hiervan zo onder de indruk dat de jongeman op zijn voorspraak direct na afloop van Karlsbad voor een toernooi in Rogaska Slatina wordt uitgenodigd, waar hij achter Rubinstein tweede wordt. De toeschouwer is de twintigjarige Salo Flohr en dit toernooi zal het begin worden van zijn indrukwekkende schaakcarrière.

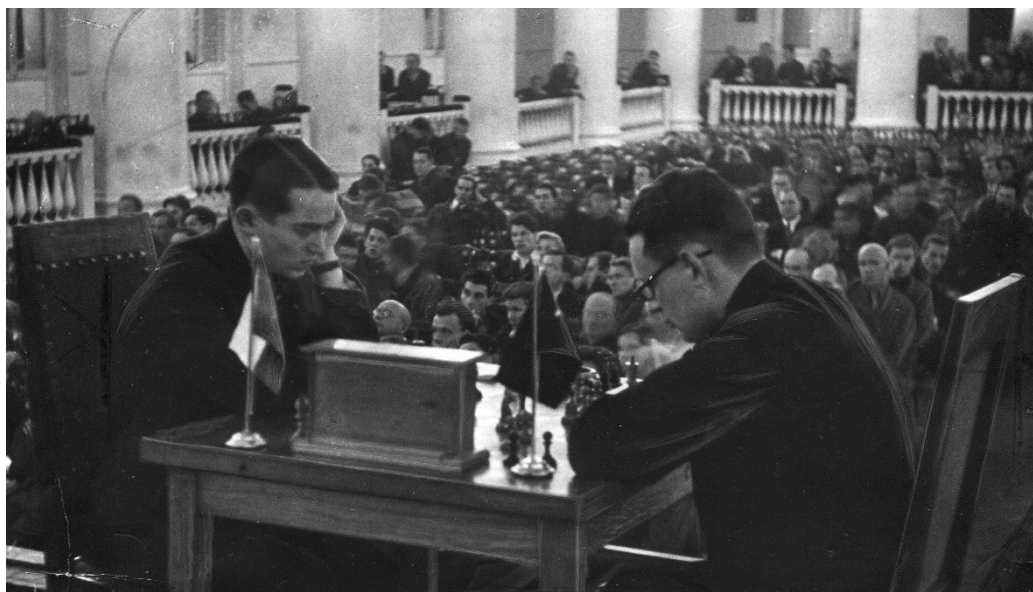
Naar Nederland

Hans Kmoch, die als schaakjournalist in Karlsbad getuige is van de gebeurtenissen, schrijft hierover in *Het Volk* als Flohr in 1932 naar Nederland komt voor het spelen van

een match tegen Max Euwe. De krachtmeting wordt in twee delen gespeeld, het eerste in het Odd Fellow Huis in Amsterdam en het tweede in Karlsbad. *De Telegraaf* schrijft over de aankomst van Flohr in Nederland: “Bedachtzaam liep de stoomtrein uit Antwerpen het Centraal Station binnen. Op het perron drentelde de langste schaakmeester, onze kampioen, dr. M. Euwe, op en neer om zijn uitdager, Salo Flohr, den kleinsten schaakmeester van grootmeestersformaat, op te vangen en ten huize van zijn gastheer, mr. Levenbach, te deponeren”. Max Levenbach was een prominente Amsterdamse schaakbestuurder die vaker gastvrijheid bood aan buitenlandse schakers. Flohr die door de krant beschreven wordt als een ‘klein mannetje van 150 cm hoog’ vertelt dat hij “in deze slechte tijden” erg blij is met de invitatie uit Nederland en vervolgt, met een sardonische glimlach, dat hij uit dankbaarheid zal proberen om de

match te winnen. Dat gebeurt niet. Zowel het eerste als het tweede deel eindigt in een gelijkspel. Euwe is onder de indruk van het spel van de Tsjech en vindt dat hij met de einduitslag van 8-8 goed is weggekomen.

Direct na het eerste deel organiseert *De Haagsche Courant* in Den Haag een tweekamp tussen Flohr en de Haagse schaker Jhr. Mr. J.H.O. van den Bosch. De prijs voor een bezoek aan het Nationaal Schaakgebouw is 25 cent per partij. Het wordt een eenvoudige zege met 6-2 voor “de kleine Tsjech”, zoals hij in de kranten vaak wordt genoemd. Vóór en na de wedstrijd geeft Salo simultaanvoorstellingen zoals hij dat later nog vaak zal doen. Johannes van den Bosch die toen één van de sterkste schakers van ons land was, wordt later één van de directeurs van De Nederlandsche Bank en zal nog lang als schaker actief blijven. Bij de dood van zijn vader verandert zijn titel van jonkheer naar graaf.

Botwinnik-Flohr Moskou 1933

“First Flohr, second Flohr, third Flohr”

Er volgt nu een indrukwekkende serie van toernooizeges. In Nottingham 1935 gaat de grap dat Salo denkt alle prijzen te gaan winnen omdat hij de liftboy bij voortduring “First Flohr, Second Flohr en Third Flohr” hoort zeggen. De ster van Flohr rijst snel. Hij toont zich een spectaculaire aanvalsspeler die nooit genoeg neemt met een remise. Dat zou later in zijn carrière anders worden. Hij wordt een nationale held en zijn naam wordt gebruikt voor de verkoop van luxe goederen zoals ‘Salo Flohr-sigaretten’, ‘Salo Flohr-slippers’ en ‘Salo Flohr-eau de cologne’. In 1937 wordt hij door de FIDE genomineerd als uitdager van wereldkampioen Aljechin.

In 1935 trouwt Salo met Raissa, een Russin van geboorte, en nog datzelfde jaar komt hij met haar naar Nederland, als secondant van onze landgenoot Max Euwe voor zijn match met Aljechin. De echtparen Flohr en Euwe kunnen het uitstekend met elkaar vinden. De dag na het veroveren van de wereldtitel gebruiken Raissa en Salo de lunch bij Euwe thuis. De huiskamer is in een bloemenhof herschapen en er liggen stapels telegrammen, buiten ligt sneeuw en de vlaggen hangen uit. Een ook aanwezige ANP-reporter schrijft dat Flohr aan de nieuwe wereldkampioen vraagt wanneer zijn kinderen het grote nieuws hoorden. Deze lacht geamuseerd en antwoordt: “Mijn oudste dochtertje was de eerste, die het nieuws vernam. Nauwelijks was ze vanmorgen wakker en zag ze me of daar kwam de vraag: en vader, hebt U gewonnen?”.

Toenemende zorgen

Na de Anschluss van Oostenrijk bij Nazi-

Duitsland, valt Hitler in 1938 Tsjecho-Slowakije binnen en Flohr kan elk moment als dienstplichtige worden opgeroepen. Hij wil daarom niet meedoen aan het AVRO-toernooi, waarvan de winnaar de uitdager zal worden van de inmiddels weer nieuwe wereldkampioen Aljechin. Euwe weet hem op zijn beslissing te laten terugkomen en eind oktober komt hij samen met Raissa aan in Amsterdam. Na een kort bezoek aan het Amstel Hotel, waar zij hun intrek zullen nemen, gaan ze direct naar het huis van Euwe, waar ze de rest van de avond zullen blijven.

Er zijn ook kleine zorgen. Zo is in een AVRO-magazine te lezen dat hij het uiterste van zijn mercantiele kwaliteiten moet vergen om een bontmantel aan de man te brengen, die hij in Rusland had gekocht omdat hij geen geld mocht uitvoeren. Dat het nog niet lukte, is volgens de schrijver onbegrijpelijk, omdat mevrouw Flohr als mannequin toch wonderen moet kunnen verrichten.

Botwinnik maakt in zijn memoires gewag van een bijzonder voorval tijdens het toernooi, waarbij ook de kleine Tsjech betrokken is. De Rus maakt een afspraak met Aljechin in het Carlton Hotel in Amsterdam om te praten over een tweekamp om de wereldtitel. Dus niet de eerder door de FIDE genomineerde Flohr en ook niet Keres, de latere winnaar van het toernooi, maar Botwinnik die derde zal worden. Het is curieus dat hij uitgerekend aan de Tsjech Flohr vraagt om hem als getuige te vergezellen naar deze merkwaardige afspraak. De bijeenkomst heeft volgens Botwinnik de toestemming van het Kremlin en de machthebbers lijken daarmee vertrou-

Aljechin, Euwe en Flohr 1935

wen in Flohr te hebben. Ook later in zijn leven zijn er signalen waaruit blijkt dat het Kremlin hem goedgezind is en dat geldt lang niet voor alle niet Russische Sovjet-schakers. Ze komen in het hotel al snel tot een akkoord over het spelen van een match Aljechin - Botwinnik, die er overigens nooit zal komen. Door al zijn zorgen en besognes is het niet verassend dat Flohr in het AVRO-toernooi als laatste zal eindigen.

Afscheid van Nederland

De grond wordt het echtpaar Flohr steeds heter onder de voeten en ze besluiten om, met de hulp van Botwinnik, naar Rusland te gaan. In Amsterdam worden zij in juni 1939

uitgeleide gedaan door enige vrienden, onder wie Landau en Kmoch. De kleine grootmeester vertelt aan *De Telegraaf* hoe graag hij niet veel langer in het gastvrije Nederland was gebleven. Iedere middag nam hij les in de Nederlandse taal bij het echtpaar Landau en hij ging daarbij al goed vooruit en hij had ook al een fraaie villa aan de Apollolaan gezien. Als hem gevraagd wordt naar het spelpeil in ons land geeft hij aan dat dat sterk is vooruitgegaan: "Telkens als ik hier terugkom zijn er nieuwe spelers bijgekomen. Nu weer Cortlever en Kramer." De reis gaat via Zweden, waar ze nog geruime tijd in Stockholm zullen verblijven. Hier ontmoeten zij hun vriend Rudolf Spiel-

mann, de sterke Joods-Oostenrijkse schaker die daar op zijn vlucht voor Hitler was neergestreken, na eerder ook enige tijd in ons land te zijn geweest. Van Keres die hen daar spreekt, op weg naar Nederland voor zijn tweekamp met Max Euwe in 1940, horen we dat ze met heimwee aan Nederland denken.

Zo verlaat Flohr ons land met achterlating van zijn Joodse vrienden Landau en Levenbach. Deze zullen de oorlog niet overleven. Dat geldt ook voor Spielmann die, volgens zijn familie, in 1942 na een depressieve periode dood in zijn appartement in Stockholm wordt aangetroffen. Op zijn grafsteen staat (vertaald naar het Nederlands): "Een vluchteling zonder rust, getroffen door het noodlot". Het eerste geldt ook voor de kleine Tsjech, maar het tweede zeker niet. Hij begint een nieuw leven in weer een nieuw land.

Auto met chauffeur in Moskou

Reeds in 1942 krijgt hij de Sovjet-nationaliteit. Zijn voormalige landgenoot Vlastimil Hort bezoekt hem vele jaren later twee keer in Moskou en schrijft over de luxe waarin het echtpaar Flohr daar leeft. Ze hebben een mooi huis en een auto (Wolga) met chauffeur. Volgens Hort genieten zij daar alle genoegens en privileges van de nomenklatoera, een groep mensen uit de politieke en bestuurlijke elite. Het valt Hort op dat als hun gesprekken ook maar een beetje de politieke kant op gaan er een ongemakkelijke stilte valt. Flohr speelt nog wel schaaktoernooien maar zijn partijen zijn niet meer zo interessant en zijn ambitie is niet meer zo groot als vroeger. Hij houdt zich nu vooral bezig met het schrijven van verhalen voor Russische kranten, het seconderen van andere schakers en vooral het geven van veel simultaanseances.

Vereniging USSR-Nederland

De nieuwe Sovjet-staatsburger is inmiddels ook bestuurslid van de Vereniging USSR-Nederland geworden, waarvan Botwinnik de voorzitter is. Deze organisatie heeft als doel de culturele en vriendschapsbetrekkingen tussen beide landen te bevorderen. Flohr geeft in deze rol simultaanvoorstellingen en houdt ook speeches. Bij een optreden in Moskou verzorgt de schaakmeester, volgens de communistische partijkrant *De Waarheid*, voor zeshonderd studenten een lezing over de deugden en ondeugden van de Nederlanders en hij doet dat volgens de krant bijzonder geestig. Zijn gehoor moet er smakelijk om lachen en applaudiseert voortdurend. Hier past echter een waarschuwing. Als zowel Max Pam, Lex Jongsma als Lodewijk Prins in hun kranten schrijven dat Flohr weliswaar een bijzonder vriendelijk mens was, maar juist niet zo geestig en eerder een beetje flauw en oubollig, dan moet er aan getwijfeld worden of de krant hier zijn naam wel eer aan doet.

Speelt tegen duizenden landgenoten

Als simultaanspeler komt Flohr vele malen naar Nederland, vaak samen met andere Sovjet-grootmeesters zoals Botwinnik, Keres en Petrosjan. Hij combineert dat bijna altijd met bijeenkomsten van de Vereniging en het spelen van kleine en grote toernooien. Als simultaanspeler is hij onovertroffen, hij speelt solide en snel. Er zijn geen exacte gegevens bekend, maar er moeten duizenden landgenoten tegen hem gespeeld hebben en meestal ook verloren. Op zijn tournees door Nederland wordt hij vaak vergezeld door zijn vrouw. Zo ook in 1958 als ze met veel vlagvertoon en fanfares in Wageningen worden ontvangen. Ze zullen daar bijna een maand verblijven. *De*

*Telegraaf*schrijft dat Flohr het heerlijk vindt om weer in Nederland te zijn. De krant merkt verder op dat mevrouw Flohr wel raad weet met de Nederlandse bankbiljetten die haar echtgenoot als honorarium reeds in zijn portefeuille heeft laten glijden. Ze heeft inmiddels al “grote witte oorbellen en een mooie, griezelig doorzichtige, witte nylon-blouse” gekocht. *Het Vrije Volk* noteert dat Raissa Flohr met haar vlammeende rode haren bijzonder beweeglijk en expressief is. Het is opmerkelijk hoeveel aandacht de kranten in die tijd aan schakersvrouwen besteden; mevrouw Flohr is daarop geen uitzondering.

Daniel Noteboom Herdenkingstoernooi in

Salo is in 1965 weer in Nederland voor het spelen van het Daniel Noteboom Herdenkingstoernooi in Noordwijk. Dit moet voor Flohr gedenkwaardig zijn geweest omdat hij in 1929 en 1930 toen hij nauwelijks partijen verloor, twee keer het onderspit moest delven tegen de twee jaar jongere Daniel, die op 21-jarige leeftijd in 1932 overleed. Een paar dagen voor het toernooi wordt er volgens *De Waarheid*, onder grote belangstelling in Amsterdam een culturele overeenkomst tussen Nederland en de USSR gesloten, waarop Flohr de aanwezigen tot ieders verbazing in perfect Nederlands toespreekt.

Laatste jaren

In Rusland heeft de oude Flohr nog regelmatig contact met Max Euwe, die hem een aantal keren medicijnen stuurt die in

Moskou niet te krijgen zijn. In 1980 verschijnt de 72-jarige grootmeester als gast bij het Interpolistoernooi in Tilburg. Hij heeft dan net enkele simultaanvoorstellingen in Duitsland gegeven en hij ziet er volgens foto's in het *Algemeen Dagblad* patent uit. Bij het overlijden van Max Euwe een jaar later, is hij het die de Russische schaakfederatie vertegenwoordigt om de familie van onze oud-wereldkampioen te condoleren. Minder dan twee jaar later, op 18 juli 1983 sterft Salo Flohr zelf op 74-jarige leeftijd in Moskou. Hij bleef tot zijn dood actief als schaakjournalist.

Salomon Flohr was een overlever, maar ook meer dan dat. In Tsjecho-Slowakije werd hij een nationale held en in de Sovjet-Unie hoorde hij bij de politieke elite. Nederland en zijn grote vriend Max Euwe, hebben hem in moeilijke tijden een schuilplaats geboden en daar heeft de kleine grootmeester zich zijn leven lang zeer dankbaar voor getoond.

Belangrijke bronnen: *Achieving the Aim*, *Botwinnik* (zijn memoires) en *Memories Vlastimil Hort on Salo Flohr*, *Chess News (2017)* en verder veel oude binnenlandse en buitenlandse kranten.

Dit artikel is het zesde in een reeks. Symon Algera schreef in de MEC Nieuwsbrief eerder ‘Réti in Nederland’, ‘Lasker in Nederland’, ‘Capablanca in Nederland’, ‘Aljechin in Nederland’ en ‘Botwinnik in Nederland’. U vindt deze nieuwsbrieven op de site van het Max Euwe Centrum.

Terugblikken en positioneel offeren: vijf nieuwe boeken

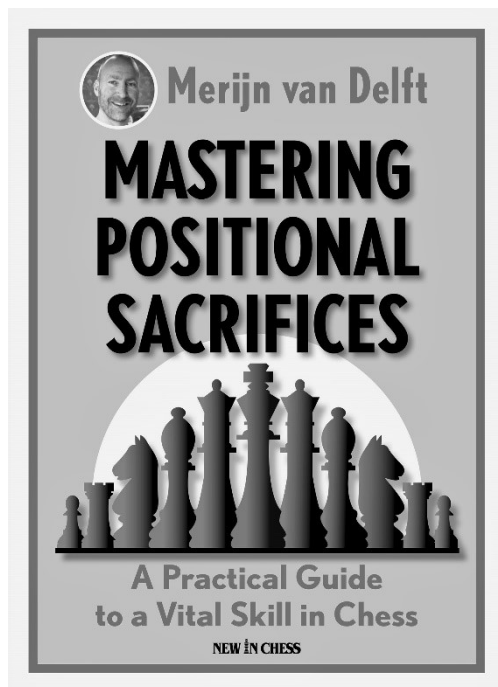
Florian Jacobs

Een complete schaakbiografie

Mir Sultan Khan was een van de sterkste schakers ter wereld in de jaren dertig van de vorige eeuw. Dat is des te verbazingwekkender als je bedenkt dat zijn toernooicarrière slechts een ruime vier jaar omspande: zijn eerste partij in de databases dateert van 3 juni 1929, zijn laatste van 11 augustus 1933. In die korte periode werd hij wel drie keer Brits kampioen en behaalde hij plusscores tegen allerlei topschakers, waaronder voormalig wereldkampioen José Raúl Capablanca. Daniel King, grootmeester en bekend schaakcommentator, heeft een definitieve schaakbiografie geschreven van deze amper belezen schaker die even de toppen van onze sport toucheerde. We leren veel over de unieke omstandigheden van Sultan Khan: hij schaakte als lid van de hofhouding van een Indiase kolonel en grootgrondbezitter, leed vaak onder het Britse klimaat en speelde een zeer fijnzinnig schaak na de opening. King heeft bovendien veel partijen uit kranten en andere ooggetuigenverslagen opgediept die niet in de databases staan. *Sultan Khan* biedt een volledig overzicht van een bliksemcarrière, waarvan de moderne schaker bovendien veel kan leren op het gebied van vechtlust, ragfijn strategisch inzicht en eindspelvernuft. Wie kan er nog meer claimen dat hij twee keer tegen Euwe wist weg te komen met een duivelse ontsnapping naar een remise-eindspel met de verkeerde hoekloper? Een knap onderzochte verrijkte toevoeging aan de schaakliteratuur.

Daniel King: *Sultan Khan. The Indian Servant Who Became Chess Champion of the British Empire*, New In Chess, 2020, 384 blz. € 24,95.

Wanneer materiaal niet alles is

Het positionele offer fascineert de echte schaakliefhebber onophoudelijk. De schaker die materiaal offert voor een strategisch overwicht of langetermijncompensatie lijkt in steen gebeitelde materiële verhoudingen

even aan de kant te schuiven en de schaakwetten naar zijn hand te zetten. Merijn van Delft, IM en ervaren schaaktrainer, geeft in *Mastering Positioning Sacrifices* een gestructureerd overzicht van verschillende positionele offers. Sommige, met name kwaliteitsoffers, hebben dominantie op een kleur op het oog, andere willen een perfect pioncentrum scheppen of de stelling openen. Ook geeft hij offers die typisch zijn voor een bepaalde opening: denk aan ...Lxa1 in het Grünfeld-Indisch of ...Txc3 in het Siciliaans. Een extra moderne wending geeft zijn prettig chronologisch opgebouwde boek dankzij de aandacht voor positionele offers in computerschaak. Daarin gebeurt een schaak van een andere planeet, en Van Delft geeft dermate verhelderend commentaar dat de lezer zelfs de illusie krijgt dat hij dat schaak in de eigen partijen denkt te kunnen nabootsen! Een mooi boek, heel geschikt als cadeau voor avontuurlijke schakers. Tip van de dag: zoek Pologajevski - Torre, Moskou 1981 op. Een wonder van een torenofferconcept.

Merijn van Delft: *Mastering Positioning Sacrifices. A Practical Guide to a Vital Skill in Chess*, New in Chess, 2020, 320 blz. € 24,95.

Terugblikken met een grote glimlach

Schakers die het spel verlaten hebben mij altijd verbaasd. Dat je stopt met professioneel schaak, dat kan ik begrijpen. Maar dat je zelfs spelen om niets, bij je plaatselijke club bijvoorbeeld, nooit meer doet, dat gaat er bij mij niet in. Stuart Rachels was een zeer talentvolle schaker die in 1989 op twintigjarige leeftijd het Amerikaans kampioenschap (gedeeld) won. Vier jaar later verliet hij de schaakarena geheel en al voor een carrière in de filosofie, overigens ook een edele denksport. Hij promoveerde op een ethisch onderwerp en doceert nu sinds jaar

en dag aan de universiteit van Alabama. Het schaken heeft hem evenwel niet helemaal losgelaten, zo blijkt uit deze flink uit de kluiten gewassen terugblik. Ergens schrijft Rachels dat hij voor dit boek liefst drie keer al zijn partijen heeft doorgespeeld. En dat zullen we weten ook, want geen anekdote blijft de lezer bespaard. Niet dat dat vervelend is overigens, want Rachels schrijft meeslepend en vrolijk over de pieken en dalen die we allemaal kennen van ons spel. Het mooiste hoofdstuk vind ik dat wat de ontmoetingen met enkele grote schakers uit het verleden beschrijft, en de knapste partijanalyses stammen uit het eerdergenoemde Amerikaanse kampioenschap. De partij tegen Kudrin is fenomenaal. Een rijk boek voor iedere schaakliefhebber dat je vaak aan het lachen maakt.

Stuart Rachels: *The Best I Saw in Chess. Games, Stories and Instruction from an Alabama Prodigy Who Became U.S. Champion*, New in Chess, 2020, 416 blz. € 24,95.

Hoe schaakgeschiedenis eigenlijk was

Willy Hendriks begint meer en meer de Nederlandse Jonathan Rowson te worden. Net als de Schotse schaakdenker (wiens nieuwste en uiterst knappe boek *De laatste* zet ik hier besprak: <https://nexus-instituut.nl/review/de-juiste-zet/>) weet hij in elk van zijn boeken de lezer aan het denken te zetten, en ziet deze lezer na het dichtslaan van zijn nieuwste boek reikhalzend uit naar het volgende! *On the Origin of Good Moves*, Hendriks' nieuwste kloekke werk, is een flink onderzoek naar de gangbare opvattingen rondom de evolutie van de schaaksport in de negentiende eeuw. Steinitz zou de positionele pionier zijn geweest, Morphy het tactische wonder en Anderssen het ongeleid profiel dat erop los

offerde. Hendriks wilde dat weleens onderzoeken, en ging bij de bronnen te rade: de partijen die we nog hebben van de grote meesters van weleer. Het blijkt allemaal net wat genuanceerder te liggen. Hendriks kan schaakgeschiedenis vertellen als een pakkend verhaal, en weet met een gezonde dosis humor, zelfspot en tactische puzzels de lezer te begeleiden naar een completer beeld op de schaakgeschiedenis. Wederom een boek voor liefhebbers, waarvan je bovendien flink wat schaakkennis opsteekt. Goed nieuws: in de nieuwste editie van *Schaakmagazine* laat Hendriks weten dat hij met een nieuw boek in de weer is. Kom maar op!

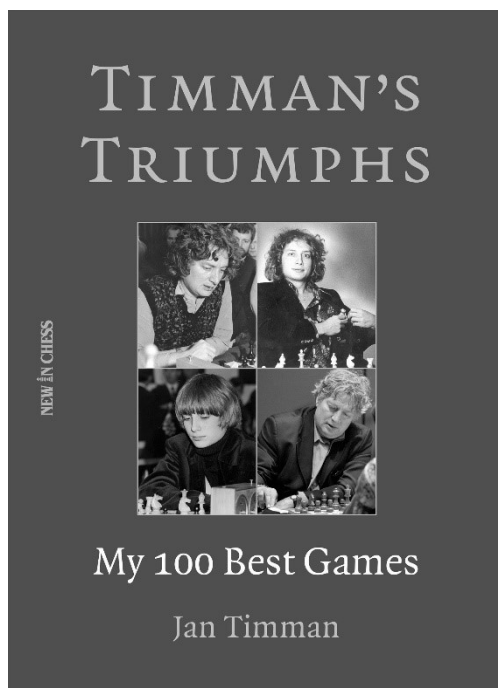
Willy Hendriks: *On the Origin of Good Moves. A Skeptic's Guide to Getting Better at Chess*, New in Chess, 2020, 430 blz. € 24,99.

Timmans tien keer tien

Grote schakers die hun eigen partijen van analyse voorzien, zijn een goudmijn. De psychologie van het spel, de duizelende diepte ervan, het rekenvermogen dat onder de oppervlakte van zelfs de simpelst ogende partijen schuilgaat, het strategisch inzicht dat uit een terloopse opmerking blijkt, daarom en om nog veel meer redenen zijn grootmeesteranalyses het studeren meer dan waard. Ze zaten er al een paar jaar aan te komen, en hier zijn ze dan: de beste honderd partijen van 'The Best of the West', Jan Timman. En ze overtreffen alle verwachtingen. Wat een zuivere logische stijl heeft hij in zijn beste partijen weten uit te drukken, en wat lijken sommige partijen een foutloze strategische prestatie. Dat Timmans eindspelen van zeldzame klasse kunnen zijn, was deze lezer al bekend, maar

hij kan schakers van formaat er ook zonder pardon afgooien als ze een haast onmerkbaar fout begaan. De combinatie die Kovacevic in Bugojno 1984 om zeep hielp, mag zo op een postzegel. Timman speelt een elegant, diep doordacht en mooi schaak, en deze partijencollectie staat vol parels van partijen. Ook niet-schakers kunnen zelfs genieten van dit boek, omdat Timman tussen de strategische souses door fijn vertelt over uit elkaar vallende hotelbedden, met wijn doorwaakte nachten en nachtclubescapades. Een – mag ik het zeggen? – triomf van een boek en een absolute aanrader.

Jan Timman: *Timman's Triumphs. My 100 Best Games*, New in Chess, 2020, 352 blz. € 24,95.

Larsen vergaf hem nooit, maar Euwe zei: “Ik ben een fan van Larsen, nog steeds”

Eric de Winter

De Deen Bent Larsen (1935-2010) is in zijn beste tijd een van de sterkste grootmeesters. Hij wordt op basis van grote successen in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw vaak ‘wereldkampioen toernooischaak’ genoemd. In 1967-68 wint hij vijf keer op rij zeer sterk bezette toernooien. In matches kan hij deze resultaten niet evenaren, zodat hij nooit een match om de wereldtitel speelt. In toernooien verslaat hij alle wereldkampioenen wel eens of meerdere keren. In 1971 staat hij derde op de wereldranglijst, alleen Fischer en Spasski moet hij voor laten gaan. Larsen is veel geroemd om zijn originele en risicovolle speelstijl. Hij schrijft veel, boeken en rubrieken. Hij is erg populair.

Larsen heeft in het algemeen weinig op met autoriteiten. Hij verhuist vanwege het Deense belastingstelsel naar Las Palmas, en in 1982 vertrekt hij naar Argentinië waar hij zijn toekomstige vrouw wat eerder heeft leren kennen. Hij ligt ook overhoop met de Deense bond en met de FIDE. Zo speelt hij sinds 1970 niet meer in Olympiades omdat hij vindt dat resultaten in teamwedstrijden niet verwerkt zouden moeten worden in de ratinglijsten. Larsen is überhaupt niet enthousiast over het ratingsysteem, zeker niet in de beginjaren ervan.

Larsen hekelt beslissingen Euwe en FIDE

Bent Larsen krijgt ook een hekel aan Max Euwe. Er is al een conflict in 1970 en in 1973 escaleert het. In 1970 vindt de ‘match of the century’ plaats tussen teams van de Sovjet Unie en de Rest van de Wereld. Max Euwe is captain van het ‘Rest’-team en heeft Fischer aan bord 1 en Larsen aan bord 2 geplaatst. Dit tot grote verontwaardiging van Larsen: “Ik had grote successen behaald terwijl Fischer twee jaar niet had gespeeld. Euwe dacht kennelijk dat ik niet moeilijk zou doen

maar daar vergiste hij zich in.” Larsen dreigt niet te spelen, maar uiteindelijk doet hij dit toch omdat Fischer akkoord gaat met het tweede bord.

Larsen vindt het ook niet juist dat Euwe Fischer, zonder dat hij daar recht op heeft, toelaat in het Interzonale toernooi van eind 1970. De match Fischer-Larsen in 1971 geeft ook aanleiding tot irritatie: “Euwe was toentertijd een soort manager van Fischer. Hij was er ook verantwoordelijk voor dat Fischer in eigen huis kon spelen. De Amerikaanse bond wist dat probleemloos via Euwe door te drukken. Het hete en droge klimaat in het hooggelegen Denver nekte mij vervolgens volledig.” Voor de volledigheid de uitslag die iedereen kent: 6-0.

Escalatie

Veel erger wordt het in 1973. Larsen is woest over de indeling van de Interzonale toernooien. Dat zijn er twee, in beide toernooien gaan de eerste drie door naar de kandidatenmatches. De toernooien worden gehouden in Leningrad en Brazilië (dit wordt Petró

Larsen, Donner en Keres bij de opening van Hoogovens, 7 januari 1964 (NA)

polis). Larsen wordt ingedeeld in Leningrad. Hij schrijft op 17 april 1973 een brief aan de FIDE met als aanhef 'To Euwe' en begint direct met de mededeling dat de manier waarop de spelers zijn verdeeld tussen de twee Interzonale toernooien volkomen onaanvaardbaar is. Hij hekelt de manier waarop gelijke sterkte voor beide toernooien is geïnterpreteerd en vindt dat de sterkste spelers gelijkkelijk tussen de toernooien

hadden moeten worden ingedeeld. Hij stelt dat dit beslist niet zo is en beklagt zich er vooral over dat drie van de vier beste Russen in Leningrad worden geplaatst. Maar het gaat hem er vooral om dat Euwe hem eerder in San Antonio de toezegging heeft gedaan niet in te zullen gaan op Russische wensen, maar dat dit uiteindelijk wel is gebeurd, wat in zijn ogen indruist tegen elk gevoel van rechtvaardigheid. Hij vraagt zich af of de

FIDE zo zwak is dat bepaalde spelers bepaalde voordelen kunnen genieten omdat ze een 'lobbyist' hebben. Yuri Averbach zou openlijk hebben gezegd dat rekening gehouden zou worden met persoonlijke wensen, wat Larsen als stuitend kwalificeert. In een later interview zegt hij dat Averbach vóór de interzonale toernooien van 1973 in Amsterdam is geweest en dat hij ervan overtuigd is dat Averbach de indeling heeft gemaakt en niet de FIDE. In latere interviews zegt Larsen dat Euwe zich opstelt als 'russofiel'; zijn gevoel is altijd geweest dat Euwe er speciaal op uit was om hem te dwarsbomen op weg naar de top.

Belofte aan Larsen?

Larsens zware kritiek in 1973 is te splitsen in twee onderdelen: de belofte van Euwe en de al dan niet rechtvaardige indeling van de Interzonale toernooien in 1973.

Het is onmogelijk te bewijzen of Euwe een harde belofte heeft gedaan. Yasser Seirawan gaat hier in zijn boek *Chess Duels* uitgebreid op in. Seirawan schrijft dat Bent Larsen zijn grote held is en hij zijn boek aan hem opdraagt. Zij spreken elkaar in 1981 tijdens het toernooi in Lone Pine. Larsen vertelt dat Euwe hem een absolute en keiharde persoonlijke garantie had gegeven dat aan zijn wens kon worden voldaan. Larsen was er vooraf van overtuigd dat hij zich kon kwalificeren voor de kandidatenmatches als aan één voorwaarde werd voldaan, namelijk dat hij niet in een interzonaal toernooi in de Sovjet Unie zou worden geplaatst. Seirawan weet niet waarom Euwe hem die garantie heeft gegeven. Het werd hem in Lone Pine duidelijk dat Larsen Euwe nooit zou vergeven. In het boek *Bent Larsen - the Fighter* van Eric Brondum staat het milder beschreven: "Volgens Larsen was zijn falen het resultaat

van een verlies aan spelvreugde als gevolg van enkele misverstanden bij de indelingen door de FIDE." Misverstanden klinkt heel anders dan een garantie. In dit boek staat dat Euwe later enkele fouten heeft toegegeven, maar dat hij het Larsen kwalijk nam dat hij zijn protest te laat heeft ingediend om nog veranderingen aan te kunnen brengen.

De cijfers

Hoe was het met de krachtsverhouding tussen de interzonale toernooien van Leningrad en Petrópolis? In Leningrad speelden Tal (2655), Karpov (2645), Kortsjnoi (2635), Larsen (2620), Hübner (2600), Gligoric (2595), Taimanov (2595), R. Byrne (2570), Smejkal (2570), Koezmin (2565), Toekmakov (2560), Uhlmann (2550), Radulov (2510), Quinteros (2480), Rukavina (2460), Torre (2430), Cuellar (2400) en Estevez (2385). Gemiddelde rating 2546 (gemiddelde van de top-9: 2609).

Het deelnemersveld van Petrópolis was Portisch (2645), Poloegajevski (2640), Hort (2610), Keres (2605), Smyslov (2600), Bronstein (2585), Geller (2585), Panno (2580), Mecking (2575), Ljubojevic (2570), Savon (2570), Reshevsky (2565), Ivkov (2535), Gheorghiu (2530), Hug (2445), Kagan (2405), Biyiasas (2395) en Tan (2365). Gemiddelde rating 2544 (gemiddelde van de top-9: 2603).

Op basis van alleen de cijfers valt er dus weinig op de indeling aan te merken. Bronstein verving Stein die kort te voren op 38-jarige leeftijd was overleden. In een toernooi-analyse in *Schaakbulletin* stelt Jan Timman dat Leningrad onbetwistbaar sterker bezet is dan Petrópolis. In Leningrad spelen vijf spelers van de vorige kandidatenmatches - Kortsjnoi, Larsen, Hübner,

Taimanov en Uhlmann - en daarnaast ook nog Tal en Karpov. Timman schrijft niet direct kritiek te leveren, maar zegt wel dat hem toch een beetje een onbehaaglijk gevoel bekruipt, een gevoel van onrechtvaardigheid.

Larsen overweegt zich terug te trekken, maar speelt toch, onder protest, een protest waar Hübner zich bij aansluit. Tijdens de loting in Leningrad krijgt Larsen een opmerkelijk luid applaus. Hij is erg populair in de Sovjet Unie. Larsen begint met 5½ uit 6, terwijl Tal desastreus start met 1 uit 5. Maar na zijn vliegende start scoort Larsen steeds slechter. Hij deelt uiteindelijk de vijfde plaats met Hübner.

Reactie FIDE

De FIDE schrijft een commentaar op Larsens brief van 17 april 1973. Daarin staat dat is voldaan aan de indelingsprocedure, zoals die door een commissie is opgesteld. Deze commissie bestond uit de hoge officials Averbach (Sovjet Unie), Dorazil (Oostenrijk), Elo (Verenigde Staten), Rabar (Joegoslavië), Sajtar (Tsjechoslowakije) en Euwe zelf. In de verklaring staat ook dat rekening is gehouden met redelijke wensen van federaties, voor zover die de balans tussen de twee toernooien niet zou verstoren. De indelingscriteria worden uiteengezet met de volgorde waarin ze zijn toegepast.

Reflectie Euwe

Euwe zelf zet zijn gedachten over het felle protest van Larsen op papier. Eerst vraagt hij zich af of Larsen benadeeld is. Hij denkt dat dit niet zo is en wijst erop dat Tal na tweederde van het aantal ronden compleet uitgeschakeld was en Larsen zich gemakkelijk had kunnen kwalificeren. "Heb ik een fout gemaakt?"

Euwe beschouwt vier aspecten nader. Ten eerste wijst hij op de publicatie van de officiële ratinglijst, toentertijd op 1 juli (1972). Op grond daarvan zou slechts kunnen worden gezegd dat Brazilië sterker bezet was, in elk geval aan de top. Euwe heeft gevraagd om een onofficiële ratinglijst per 1 februari (1973), die geheim zou blijven. Op basis van die geheim gebleven lijst zou men de indruk kunnen krijgen dat Leningrad sterker was.

Ten tweede stelt hij dat alleen al uit de veranderingen in ratings blijkt dat een ratinglijst relatief en variabel is. "Wie goed is in februari is niet per se goed in juni. Dit is te zien aan Tal en ook aan Kortsjnoi in het kampioenschap van Leningrad. Het is slechts tijdelijk dat sommige spelers in Brazilië een iets lagere rating hebben. Stein won het Aljechintoernooi, Geller het AVRO-toernooi. Aan de andere kant eindigde Poloegajevski daar slechts in het midden. Keres en Smyslov zijn toch niet zo slecht, evenmin Portisch, Panno en Savon, kampioen van de Sovjet Unie in 1971."

Ten derde merkt Euwe op dat redelijke wensen van federaties onderdeel uitmaken van de indelingscriteria. De Sovjet Unie heeft wensen geuit ten aanzien van Tal - in verband met diens gezondheid -, Karpov en Kortsjnoi (voor beiden een voorkeur voor Leningrad, vergelijk Mecking in Brazilië). De consequenties van deze verzoeken zijn bestudeerd en Euwe is van mening dat die niet tot onrechtvaardigheid hebben geleid.

Ten vierde noemt hij een heel ander punt, namelijk de vraag waarom Larsen zijn protest zo laat heeft ingediend, te weten pas in april terwijl de indeling in februari bekend werd. "In april begon hij mij een crimineel te noemen, een oneerlijk man, een gek." Euwe

Euwe als FIDE-president in 1975

merkt hierover ten slotte op dat hij zich in de vergadering van het FIDE-Bureau, een soort Dagelijks Bestuur, niet krachtiger heeft verdedigd om Larsens deelname niet te blokkeren. Zijn slotzin: "Ik ben een fan van Larsen; nog steeds!"

Latere jaren

Bent Larsen besluit voorlopig niet meer in Nederland spelen. Hij is bang dat spelen in Nederland geïnterpreteerd zal worden alsof hij niet meer zo kwaad op Euwe is en zal zeker niet komen als Euwe op welke manier dan ook betrokken is bij een toernooi. Pas nadat Euwe is afgetreden als president van de FIDE wil hij uitnodigingen uit Nederland weer in behandeling nemen.

Maar in 1977 komt Larsen toch naar Rotterdam om daar de kwartfinale van het kandidatentoernooi in de volgende cyclus te spelen. Hij heeft zich daarvoor in 1976 in Biel gekwalificeerd. Hij komt niet uit vrije wil naar Rotterdam, maar heeft geen andere keus. Lajos Portisch is zijn tegenstander. Larsen noemt de organisatie een ramp en wijt zijn nederlaag aan de omstandigheden. Niet aan de openingszet van de eerste partij, die wordt uitgevoerd door Catharina Roodzant, maar het gaat na een uur spelen erg mis als de stilte wordt verstoord door muziek en gezang van het Leger des Heils. De partij wordt elders voortgezet, waar geen eten en drinken beschikbaar is totdat toernooidirecteur Cees van der Waal met een kilo kaas de rauwste honger van de spelers hoopt te kunnen stillen. Larsen vindt het ongepast dat de match in een concertgebouw (De Doelen) is georganiseerd. Hij verliest met de opmerkelijk hoge score 6½-3½.

Larsen is heel kwaad en Portisch betreurt de gang van zaken. Euwe laat zich in Rotterdam

niet zien, om Larsen niet te irriteren. Hij spreekt om dezelfde reden ook niet bij de opening van het Interpolis-toernooi in 1978. Daarover schrijft Theo van Scheltinga in *Het Vrije Volk*: "De Deen Bent Larsen stapt met een onvriendelijk gezicht rond. Aan een ieder die het horen wil stalt hij zijn gramstorigheid uit over de FIDE-voorzitter Prof. Dr. Max Euwe. Met opmerkingen tegenover een sportjournalist, Jules Welling (en nu citeer ik *Het Nieuwsblad van het Zuiden*) als: "Euwe is onbetrouwbaar en een leugenaar" spande hij ditmaal wel heel erg de kroon." Jan Timman beschrijft in zijn boek *Schakersportretten* dat Larsens vernietigende kritiek al op de voorpagina van *Het Nieuwsblad* naar voren kwam. De grote stapel dagbladen die meestal bij de ingang van de speelzaal lag ontbrak toen echter. Berry Withuis had de hele stapel opgekocht omdat hij Euwe wilde beschermen! Euwe kwam er later toch achter.

Larsen speelt in 1979 het Interzonaal toernooi in Riga. Letland is dan nog door de Sovjet Unie geannexeerd. Het andere Interzonale toernooi vindt dat jaar plaats in Rio de Janeiro.

Geen happy ending

Publiekelijk heeft Euwe vrij laconiek op de aanhoudende scherpe kritiek van Larsen gereageerd. "Wie nooit vijanden heeft gehad, heeft ook niet geleefd. Het FIDE-presidentschap is mijn mooiste én moeilijkste job geweest. Ik heb altijd geprobeerd de schaaksport te bevorderen. Dat vereiste compromissen, zoeken naar oplossingen." Wim Andriessen ondersteunt dit in een artikel in 1978 in *de Volkskrant*: "Er zijn twee zaken die Larsen Euwe in het bijzonder verwijt: hij heeft keer op keer de reglementen aan zijn laars gelapt en hij is te vaak

de Russen terwille geweest en onder de druk die zij uitoefenden bezweken. Nu is het aardige en verfrissende van Euwes FIDE-presidentschap juist geweest dat hij als het nodig was de reglementen naast zich neerlegde.” In een artikel in *De Telegraaf* van Lex Jongsema en Jaap van den Herik (12 augustus 1978) staat niettemin wel dat het Euwe nog steeds verdriet dat Larsen sinds Leningrad 1973 niet meer on speaking terms met hem is.

Bij zijn afscheidsspeech van de FIDE zegt Euwe dat het werk als FIDE-president niet moeilijk is zolang het over reguliere, normale zaken gaat. “Het wordt moeilijk als je betrokken raakt in problemen met twee partijen. Beide partijen claimen dan dat hun partij het bij het rechte eind heeft. Ik heb altijd geprobeerd compromissen te bereiken, maar dit laat beide partijen ontevreden achter. Misschien is het beter één van de partijen gelijk te geven, zodat ten minste één van de partijen tevreden is gesteld.”

Bent Larsen in 1980 (*Leeuwarder Courant*): “Herhaaldelijk lag ik met Euwe overhoop. Als persoon mag ik hem dan ook niet, als speler ligt dat anders. Zijn stijl was vroeger zeer ambitieus. Zijn grote verdienste vond ik dat het hem gelukte om Aljechin te verslaan.”

Seirawan schrijft in *Chess Duels* dat de affaire geen ‘happy ending’ krijgt, integendeel. Niet lang voor zijn overlijden stuurt Euwe Larsen een telegram met de wens hem te vergeven, zodat hij in vrede kan heengaan. Per omgaande antwoordt Larsen met één woord: “Nee”. Dit is eerder verteld, maar de telegrammen zelf zijn (nog) niet teruggevonden. Het is een bikkelhard antwoord. In hoeverre impliceert Euwes vraag een soort schuldbekentenis? Omdat de tekst van Euwes telegram niet bekend is, is

het ook mogelijk dat Euwe vooral heeft willen aangeven de breuk ten zeerste te hebben betreurd en dat Larsen dit anders heeft geïnterpreteerd. Hoe dan ook moet Larsens kortst mogelijke antwoord zeer onaangenaam zijn geweest voor Euwe.

Het is zeer te betreuren dat twee wereldwijd buitengewoon gerespecteerde legendes in de schaakwereld hun ‘partij’ niet op bevredigende wijze hebben kunnen beëindigen. Euwe schreef Larsen naar aanleiding van diens zeer kritische woorden in *Het Nieuwsblad van het Zuiden* in 1978 een brief, beginnende met “Wij zijn beiden respectabele mensen”, in een poging de onderlinge verstandhouding te verbeteren. De brief wordt in 1979 persoonlijk door Martin Vael – medeorganisator van de Interpolis-toernooien - aan Larsen overhandigd. Larsen antwoordt dan met als aanhef kortaf ‘Euwe’, en de inhoud bevat niet het gewenste resultaat.

Larsen was in de schaakwereld erg populair vanwege zijn speelstijl, zijn successen en toch ook vanwege zijn karakter. Dat zijn karakter tot botsingen leidde nam hij kennelijk op de koop toe. Dat hij zelfs, na zovele jaren, aan het eind van Euwes leven diens verzoeningspoging afsloeg kan enerzijds als consequent en principieel worden bestempeld, maar getuigt anderzijds ook van een wel bijzonder starre houding en weinig invoelingsvermogen.

Belangrijkste bronnen: privé archief Euwe in het Max Euwe Centrum; Seirawan: *Chess Duels*; Brondum: *Bent Larsen – the Fighter*; Timman – *Schakersportretten*; *New in Chess* 2010/4 en7; *Schaakbulletin* 1973; *krantenartikelen (Delpher)* 1970-1980.

“Een nieuwe ster aan het schaakplafond”

Peewee van Voorthuysen

Het is de avond vlak na de beslissende 29^e partij in de WK match van 1935. Na de eerste huldiging in Bellevue is de secondant van Euwe, Geza Maróczy, alvast vooruitgegaan naar de A.M.V.J., waar de partij door Flohr becommentarieerd was voor de lezers van de Arbeiderspers. Bij binnenkomst wachtte Maróczy een donderende ovatie. Na enige aarzeling begon hij: “De Hollanders zelf waren zich toen (in 1920) nog van niets bewust, maar wij: schaakmeesters stelden evenwel met voldoening vast, dat er een nieuwe ster aan het schaakplafond begon te schitteren. En wij schaakmeesters achtten het onze plicht dezen nieuweling enigszins de weg in de schaakwereld te wijzen.”

Euwe zelf bedankt In het voorwoord bij zijn biografie - van de hand van Alexander Münninghoff - twee spelers met naam en toenaam: “Ten aanzien van de ontwikkeling van mijn technisch kunnen heb ik veel te danken aan Maróczy en Réti”. Goed, maar hoe ging dat dan?

De voorbereiding direct na de Eerste Wereldoorlog is niet te vergelijken met de huidige tijd. Waar nu talenten op zeer vroege leeftijd al worden opgepikt en voldoende materiaal en trainers beschikbaar zijn, was dat toen natuurlijk beperkt. Zo vertelt Maróczy dat hij na zijn eerste succes in Hastings 1895 van Tarrasch zijn *Dreihundert Schachpartien* kreeg overhandigd met de woorden: “Junger Mann, im nächsten Jahr werden Sie nach Nürnberg kommen und dort am Meisterturnier teilnehmen. Aber bis dahin studieren Sie dieses Buch, das wird das allzu heftige Feuer etwas mildern”. Maróczy nam deze lessen ter harte en werd tweede in Nürnberg, net na wereldkampioen Lasker, maar voor Tarrasch...

Euwe noemt Maróczy en Réti samen, maar groter verschil tussen twee schaakmeesters is

slecht denkbaar. Maróczy kende zijn succesvolste periode in de eerste jaren van de twintigste eeuw. Zijn stijl zal niet veel mensen aanspreken: niet spectaculair, spelend op kleine voordeeltjes, sterk in het eindspel én een geweldige verdediger. Met zwart een levenslange aanhanger en promotor van het Frans, en dat zou Euwe nog opbreken in het begin van de WK-match van 1935. Réti was pas opgekomen aan het einde van de Eerste Wereldoorlog, maar had zijn visitekaartje al afgegeven. Zijn faam als blindspeler was inmiddels nog groter.

Alleen, hoe waren beide spelers in Nederland terechtgekomen? Daar was de Eerste Wereldoorlog debet aan. Réti was in 1889 geboren in Bezin, dat toen deel uitmaakte van de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije. Nu heet dat Pezinok - in het huidige Slowakije - vlakbij Bratislava. Maróczy in 1870 in Szeged, toen ook behorend tot de dubbelmonarchie, nu tot Hongarije. Ook Peter Leko is daar trouwens opgegroeid, dus geen slechte plek voor een schaakspeler!

Na het eind van de Eerste Wereldoorlog verloor Oostenrijk-Hongarije bijna de helft

Geza Maróczy

van haar grondgebied. Tsjecho-Slowakije werd afgesplitst, en Réti zou de rest van zijn leven dat land vertegenwoordigen. Maróczy zou op de eerste Olympiades met Hongarije successen boeken. Beiden weken - om verschillende redenen - uit naar het neutraal gebleven Nederland. Réti kwam in 1919 naar Nederland: dat, zijn relatie met de schaakbond en zijn verdere levensloop zijn uitgebreid beschreven door Symon Algera in Nieuwsbrief 91.

Réti ontmoet Euwe voor het eerst op het bord in het VAS-toernooi van 1919. Réti wint de opening, maar in het middenspel deplaceert hij zijn stukken en Euwe krijgt de beste kansen. Het snoepen van een pionnetje doet echter de kansen keren en Réti wint. Duidelijk is dat Réti het talent van Euwe meteen herkent. En dat vertelt hij door aan Maróczy, wanneer die in 1920 naar Nederland komt.

De heren treffen elkaar - en Euwe natuurlijk - in het toernooi van Amsterdam 1920. Zo schetst Maróczy later in *Het Volk*: "Het was vooral Réti, die in Euwe een waar schaaktalent meende te ontdekken, dat zo meende hij, spoedig de anderen zou overvleugelen". Hij wordt door het resultaat van het toernooi in het gelijk gesteld: winnaar wordt Réti met 4½ punt voor Tartakower en Maróczy, die het tot 4 punten brengen. Daarna volgde Euwe met 3½ punt. Weliswaar verliest Euwe van beide meesters, maar Maróczy komt slechts flink geschroeid weg, alvorens het punt te pakken.

Maar ja, hoe ging trainen toen? Wel, men speelde vooral vrije partijen. Of zoals men toen placht te zeggen: 'ernstige partijen'. Of een trainingssmatch, zoals die tussen Réti en Euwe in juni 1920. Wanneer je de partijen nu naspeelt valt op hoe aanvallend gespeeld

wordt. Twee partijen worden door Réti gewonnen, compleet met dubbele torenoffers... Eén partij wint Euwe, en als je niet zou weten hoe de kleuren waren zou je denken dat Réti wit had! De vierde partij wint Réti weer nadat Euwe als een wilde aanvalt om de match alsnog in evenwicht te brengen.

In die tijd schreef Réti aan zijn *Die neuen Ideen im Schachspiel*, dat in 1923 uitkwam. Niet zo erg contra-Tarrasch als Nimzowitsch, maar toch. Voor de meeste Nederlandse schakers was dat in 1919 blijkbaar te hoog gegrepen, maar niet voor iedereen, zoals we kunnen lezen in *De Indische courant* bij zijn overlijden in 1929: "Het ging te hoog en men was nog te veel gebonden aan de Tarraschiaansche voorschriften. In Amsterdam vond hij Euwe, die een dankbaar leerling werd en met wien hij veel experimenteerde. Euwe's tactische slagvaardigheid en vlug begrip, was hem een grooten steun."

Graag hadden we natuurlijk geweten hoeveel invloed Euwe heeft gehad op de definitieve vorming van de ideeën van Réti, maar ja. Euwe treedt wel op in het boek als een van 'de jongste meesters'. En waarmee? Met een overwinning op Maróczy, met behulp van de Aljechin-Chatard-aanval in het Frans...

Samen trekken Euwe en Réti in 1920 naar Gotenburg voor een internationaal toernooi: Réti in de A-groep en Euwe in de B-groep. Alvorens het toernooi kan beginnen is er echter nog wat gemonkel: Tarrasch vindt Réti - en een andere vroeg gestorven Hongaar, Breyer - niet sterk genoeg voor de A-groep. Afijn, de heren worden alsnog toegelaten en Réti wint het toernooi, een half puntje voor Rubinstein en ruim voor Tarrasch!

Euwe wordt keurig tweede in de B-groep,

een punt achter winnaar Johner. Hij vergaloppeert zich een keer met wit tegen een middenmoter, en verliest in de laatste ronde van Olland - die voorlaatste wordt - wanneer hij ijzer met handen probeert te breken. Na Gotenburg verlaat Réti Nederland en gaat een zwervend bestaan leiden. Postuum zal zijn andere meesterwerk *Die Meister des Schachbretts* worden gepubliceerd, maar daarin krijgt Euwe merkwaardig genoeg geen vermelding.

De samenwerking met Maróczy had een heel ander karakter en zou in een levenslange vriendschap uitmonden. Maróczy was vooral bang dat de wilde, nieuwe ideeën van Réti Euwe te ver van de zuivere waarheid zouden afvoeren en schoolde hem in het klassieke schaak van Tarrasch. Daartoe speelden zij veel 'ernstige partijen' én een trainingsmatch, in twee delen in Bad Aussee, in augustus en december 1921. In augustus neemt Euwe al snel een voorsprong van twee punten, maar Maróczy slaat hard terug en dringt verder niet te hard aan: hij geeft een duidelijk beter eindspel remise.

De laatste drie partijen worden in december gespeeld. Daar ligt de nadruk meer op het leren skiën van Euwe. Daar had hij volgens Maróczy duidelijk meer moeite mee dan met het schaken... Komisch genoeg was Maróczy - net zoals Euwe later - een speler die vooral in zijn vakantie schaakte. Niet dat zijn collega's op het werk daar niet over mopperden wanneer hem vakantie werd 'verleend'!

In Den Haag 1921 mag Euwe daarna de eerste proeve afleggen. Het wordt een teleurstelling: Euwe eindigt onderaan en verliest zijn eerste partij tegen Aljechin, die het toernooi wint. In Bad Pistyan 1922 - dat hij samen met Réti speelt - gaat het al beter. Hij

wint van Tarrasch én van Réti, maakt remise met Aljechin en eindigt keurig in de middenmoot. Dan volgt Londen 1922, en dat speelt hij samen met Maróczy en Réti. De beide ontdekkers zullen niet tevreden zijn geweest. Tegen de top weet Euwe niets klaar te spelen en hij eindigt duidelijk in de tweede helft.

Maar dan begint de weg omhoog. In Mährisch-Ostrau 1923 wint Lasker voor Réti, maar Euwe wordt vijfde. Zijn spel is stabiel geworden en slechts een uitglijder tegen de latere nummer tien houdt een nog hogere plaats tegen. In Hastings 1923/1924 gebeurt dan eindelijk datgene waarop beiden gewacht zullen hebben: Euwe wint het toernooi, voor Maróczy die tweede wordt. Datzelfde jaar wint Euwe het toernooi in Weston-Supermare en is daarmee een gevestigde naam geworden. Maróczy verlaat echter Nederland voor Engeland en de Verenigde Staten.

Daarmee is een probleem voor Euwe weer actueel: "In Nederland heb ik eigenlijk nooit zoveel concurrentie gehad" zei hij tegen Max Pam in *De zuiverste liefde is die tussen een man en zijn paard*. Maróczy had met datzelfde probleem in Hongarije geworsteld, nadat zijn toenmalige trainingspartners Charousek en Makovetz om verschillende redenen waren weggevallen aan het eind van de negentiende eeuw. Euwe vindt de oplossing in matches: tegen Aljechin in 1926/1927, twee keer tegen Bogoljubov in 1928/1929 en ten slotte tegen Capablanca in 1931.

Maróczy zou later optreden als secondant van Euwe in de WK-match van 1935, en als wedstrijdleider in de returnmatch van 1937. Maar dan heeft Euwe inmiddels veel meer trainers: Kmoch, Flohr en later Fine. Dat is echter een heel ander verhaal...

Eddy Sibbing

Donateurs en Vrienden van Euwe

Nadat we 2019 financieel enorm goed hebben afgesloten, met name door een aantal gulle schenkingen in december, ziet 2020 er een stuk minder florissant uit. Door de coronapandemie zijn er veel minder bezoekers geweest dan voorgaande jaren. De donaties en boekenverkoop in het MEC zijn dan ook veel lager dan normaal. We hopen dat onze donateurs ons ook in deze moeilijke tijden trouw blijven. Mocht u nog niet gedoneerd hebben, dan hebben we bij deze Nieuwsbrief een acceptgiro toegevoegd.

Alle donateurs en Vrienden van Euwe: bedankt voor uw ondersteuning!

Sponsors

Naast de donateurs en Vrienden van Euwe worden de activiteiten van het MEC mogelijk gemaakt door de Koninklijke Nederlandse Schaakbond, de Ondernemersvereniging Max Euweplein, schenkingen en giften. Ook krijgt het MEC (im)materiële steun van HouseCheck, New in Chess, Thinkers Publishing, DGT en Schaak- en Go-winkel Het Paard.

Schenkingen

De afgelopen maanden mochten we weer veel schaakboeken ontvangen, onder andere van Dirk Goes, Bart Stam, Eddy Sibbing, Marcel Peek, mevrouw Peijzel-Kreeft, René Olthof, Karla ten Hove, Wessel Zweers, Teun Koorevaar, Guus Kamps en Joop Faber.

Van schaakvereniging Heerhugowaard ont-

vingen we hun jubileumboek *Aanraken is zetten*/Richard Vedder (*Beat the Masters!*) en Ruud Aalbersberg (*Zwerven in het land van de schakers*) schonken hun eigen boek aan de bibliotheek van het MEC.

Van Eveline Vermeulen ontvingen we een spekstenen schaakspel en Dirk Brink schonk een Joegoslavisch spel. Alies de Bruin schonk zelfs meerdere fraaie schaakspellen, die we inmiddels hebben tentoongesteld. Rob Ketting schonk een oude foto van Aljechin.

Alle schenkers hartelijk dank!

Bestuur

Jesús Medina Molina is gestopt als bestuurslid van het MEC, maar blijft enthousiast zijn schaaktafels promoten, een initiatief dat in steeds meer gemeenten gevolg krijgt. Daarnaast heeft Dirk Brouwer, kleinzoon van Euwe, zijn positie in het bestuur doorgespeeld aan zijn zoon. De komst van Machiel Brouwer (27 jaar) brengt de gemiddelde leeftijd van het bestuur drastisch naar beneden!

Vrijwilligers

Door corona zijn niet alleen de bezoekers grotendeels weggebleven, maar ook enkele vrijwilligers werken nu thuis. Daarnaast zijn Jürgen Vijfschaft en Remco Hillebrandt gestopt als vrijwilliger, maar blijven wel betrokken bij het MEC. Namens het MEC bedankt voor jullie jarenlange inzet!

Gelukkig is er ook weer nieuwe aanwas! Bart Stam komt na enkele jaren weer terug en

naar aanleiding van de fotoquiz die we in juni hielden, besloot Eric de Winter (69) vrijwilliger te worden. Eric is oud-medewerker van de KNSB en de FIDE. Naast research voor ons ‘project WK-1935’ heeft u in deze nieuwsbrief zijn eerste artikel, over het conflict tussen Euwe en Larsen, kunnen lezen.

Eric de Winter

Naast Bart en Eric hebben we de afgelopen maanden maar liefst vier ‘jeugdige’ vrijwilligers mogen begroeten. Ze stellen zich kort voor:

Laura Egginton (25): “Ik ben Engelse, woon sinds dit jaar in Amsterdam en studeer (digitaal) Museumstudies. Ik ben bezig met het documenteren van de collecties en plaats berichten op ons Instagram-account (@max-euwecentrum). Ik hoop iedereen snel te ontmoeten!”

Renzo Finkenflugel (26): “Ik heb op mijn zesde leren schaken en ging op mijn 8e naar een club. Ik heb tot mijn 15e veel gespeeld, toen heel weinig, maar na mijn 22e heb ik de draad weer opgepakt.”

Ilya Tardijn (39): “Ik ben geboren in Amsterdam. Naast schaken, speel ik backgammon (Nederlands Kampioen 2009) en gitaar. Ik kijk er naar uit het team te komen versterken.”

Maarten Mellegers (26): “Ik ben een modale clubschaker en speel momenteel bij ENPS. Na mijn studie geschiedenis ben ik in Amsterdam blijven hangen. Naast schaken, volleybal ik. Ten slotte ben ik de zoon van Pieter-Jan en de broer van Joost, beiden bekend in de schaakwereld”.

Alle vrijwilligers, welkom!

Activiteiten

Door corona zijn de meeste activiteiten stil komen te vallen en zijn we digitaal een stuk actiever geworden. In april zijn we begonnen met een *#Blijf-thuis-puzzelcompetitie* en zijn we cartoons van Rupert van der Linden met een verhaaltje gaan publiceren. Ook ons jaarlijkse Pleinfestival en de Euwe-lezing van Paul van der Sterren hebben we digitaal gehouden.

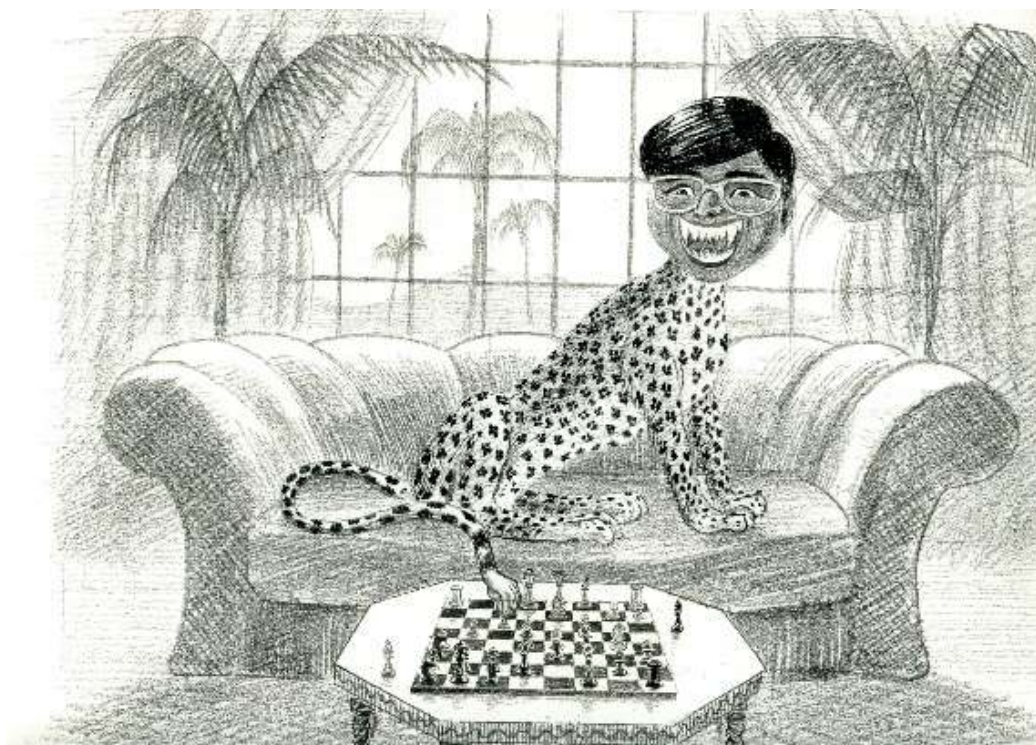
Na de zomer hebben we een fototentoonstelling van Lennart Ootes ingericht. Jammer genoeg hebben weinig bezoekers de fraaie foto's kunnen aanschouwen, maar u kunt de tentoongestelde foto's ook op <https://www.chessphotoshop.com/Mec> bewonderen. In september is het fotoboekje *Max Euwe, His Chess Career in Pictures* verschenen, dat op de volgende pagina besproken wordt. Ten slotte zijn we sinds oktober

wekelijks filmpjes over het WK van 1935 gaan uitzenden, waarover u eerder in deze nieuwsbrief hebt kunnen lezen.

Momenteel hebben we een expositie met fraaie schaakspellen ingericht, waarvan het

merendeel door Alies de Bruin geschonken is. Daarnaast blijven we actief op sociale media en gaan we in de Kerstvakantie een ludieke foto-quiz publiceren. Hopelijk kunnen we in 2021 weer de draad oppakken met onze gebruikelijke activiteiten.

■ ■ ■ ■ Sponsor gezocht

Vanaf april hebben we cartoons van Rupert van der Linden op onze website gepubliceerd. Minze bij de Weg, Eddy Sibbing en Peewee van Voorthuysen schreven er een verhaaltje bij en Peter Boel heeft ze in het Engels vertaald.

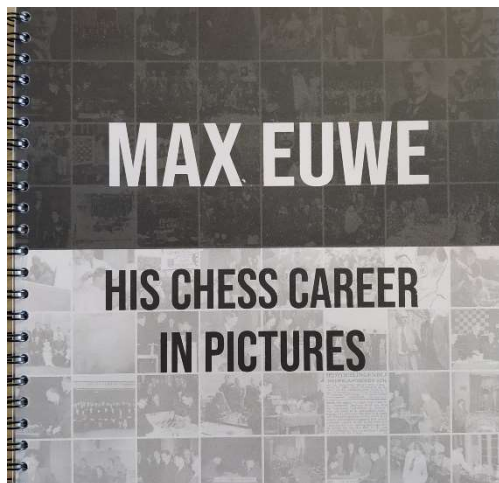
Het idee is om een aantal van deze cartoons en verhalen te bundelen in een boekje. Weet u een sponsor voor dit idee? Neem dan contact op het met het MEC!

Max Euwe, His Chess Career in Pictures

Eddy Sibbing

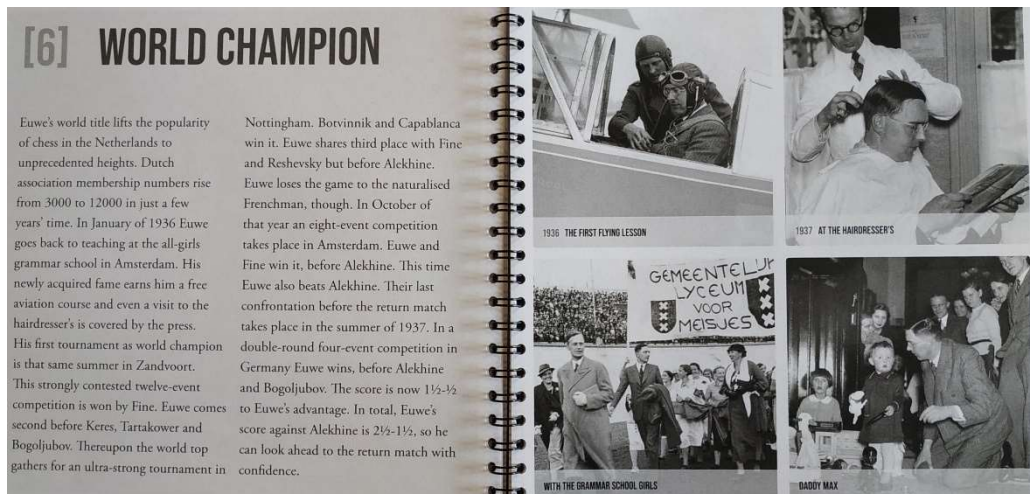
Wim Suijderhoud en Angelo Spiler hebben voor het Max Euwe Centrum een Engelstalig foto-boekje over Max Euwe gemaakt. Wim zorgde voor de vertaling van de teksten, Angelo deed de opmaak. Evert-Jan Straat en Eddy Sibbing leverden de teksten en foto's aan.

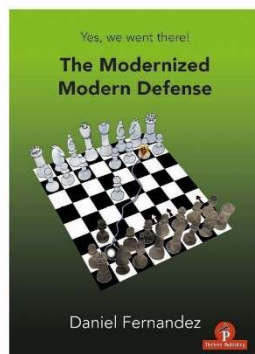
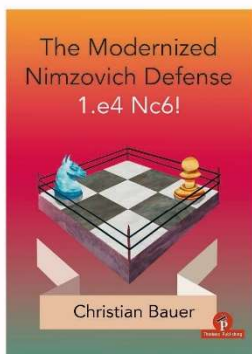

In het fraaie boekje wordt chronologisch het leven van Euwe gevolgd. De jonge Max, de schaker, het wereldkampioenschap, de oorlogsjaren, het familieleven, de jaren als professor en zijn jaren als FIDE-president. De twaalf hoofdstukken beginnen met een kort verhaal over de betreffende periode, gevolgd door een fotoselectie.

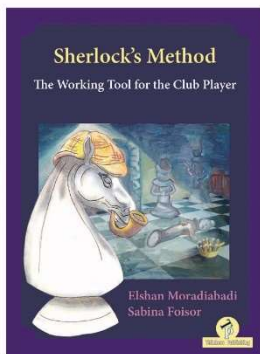
Het boekje (20 x 20 cm) is 72 pagina's dik en er staan meer dan 80 foto's in. Het is op het MEC voor € 10,00 te koop. Bij verzending komen er portokosten bij.

Bij bestelling van vijf boekjes tegelijk (leuk als cadeautje of als prijsje op de schaakclub) rekenen we € 45,00.

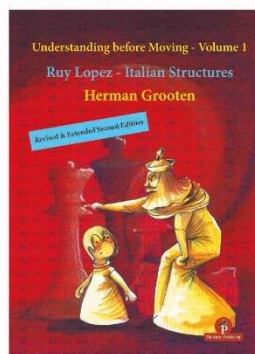

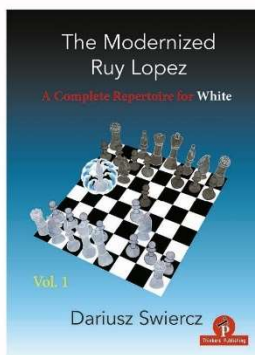
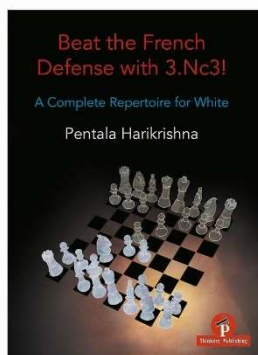
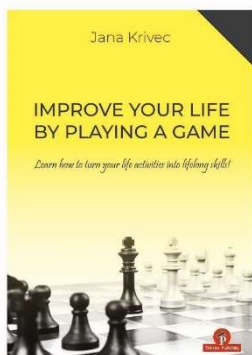
www.thinkerspublishing.com

Universal Chess Training

Always One Move Ahead!

**Een nieuwe generatie MEC-ers (vlnr)
Machiel, Maarten, Ilja, Laura en Renzo**

**Rekeningnummer NL91 INGB 0005 4016 70 t.n.v.
Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam**